

OPRACOWANIE: JULIA WYGNAŃSKA, FUNDACJA NAJPIERW MIESZKANIE POLSKA

Warszawa, 2020

FUNDACJA
FUNDUSZ
WSPÓŁPRACY

O modelu wstępnym „Najpierw mieszkanie”

Model wstępny „Najpierw mieszkanie” został opracowany w ramach Partnerstwa „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu bezdomności chronicznej” (dalej Partnerstwo NM FFW). Partnerstwo działa dzięki dofinansowaniu ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, 4.3 Współpraca ponadnarodowa (POWR.04.03.00-IP.07-00-004/18). Wstępny model to opis doświadczeń światowych w realizacji NM oraz koncepcja programu NM wdrażanego przez Partnerstwo NM FFW od sierpnia 2019 r. Koncepcja jest punktem wyjścia do monitoringu wierności wdrożenia Programu NM FFW i stworzenia ostatecznego modelu „Najpierw mieszkanie” dla Warszawy na zakończenie działania partnerstwa w październiku 2022 r.

W tworzeniu wstępnego modelu „Najpierw mieszkanie” przyjęto założenie, że dokonując transferu NM do Polski warto inspirować się rozwiązaniami stosowanymi na całym świecie. Konkretnie rozwiązania wypracowane w Finlandii – kraju partnera zagranicznego Partnerstwa NM FFW Fundacji Y-Saatio - mogą okazać się bardziej lub mniej adekwatne do polityki wobec zjawiska bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego w Polsce, warto zatem skorzystać z szerokiej gamy doświadczeń. Jednocześnie w modelu założono, że potrzeby ludzi długotrwale bezdomnych mierzących się z kryzysami zdrowia psychicznego są uniwersalne – bezdomność i kryzys psychiczny to sprawy ludzkie – dlatego w modelu założono maksymalną wierność kluczowym wartościom NM w procesie budowania wspierającej relacji między uczestnikiem programu a pracownikiem wspierającym.

Źródła wiedzy wykorzystanej do stworzenia modelu to praktyczne doświadczenia programów „Najpierw mieszkanie” opisane w literaturze przedmiotu m.in. fińskiej “Home of Your Own” (Y-Saatio, 2018), amerykańskiej „Housing First Pathways Model to End Homelessness” (Tsemberis, 2010), kanadyjskiej „Housing First Toolkit” (At home/Chez sui, 2014) oraz europejskiej „Housing First Europe Guide” (FEANTSA, 2016). Wykorzystano także dokumenty wewnętrzne sieci zajmujących się gromadzeniem i udostępnianiem wiedzy o idei „Najpierw mieszkanie”, w szczególności prezentacje wygłaszane przez praktyków i badaczy podczas konferencji, spotkań i webinarium Housing First Europe Hub, Y-Saatio oraz FEANTSA. Ważną podstawą modelu jest znajomość lokalnej polityki wobec bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego w Warszawie posiadana przez ekspertów z obszaru bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego, psychiatrii środowiskowej oraz ewaluacji programów społecznych tworzących Partnerstwo NM FFW. Uzupełnieniem modelu jest opracowanie pt. „Potencjalni uczestnicy programów „Najpierw mieszkanie” w Warszawie. Diagnoza wstępna” przygotowane przez Partnerstwo NM FFW w 2020 r. (FNMP, 2020).

Model składa się ze wstępu i dwóch rozdziałów. We wstępie opisano trójwymiarowe rozumienie „Najpierw mieszkanie” jako filozofii (wartości), systemu i programu oraz zagadnienie wierności programów mieszkaniowych realizowanych pod szyldem NM na świecie. Pełne, czyli trójwymiarowe rozumienie NM, ma kluczowe znaczenie dla trwałości i powszechności zmiany, jaką z pomocą NM można wprowadzić w życie ludzi doświadczających bezdomności. W pierwszym rozdziale opisano program „Najpierw mieszkanie” w wymiarze specjalistycznego programu wsparcia według doświadczeń programów NM realizowanych zagranicą. Program opisano w podziale na trzy obszary: uczestników, wsparcie specjalistyczne oraz pozyskiwanie mieszkań. W drugim rozdziale, wykorzystując strukturę opisu z rozdziału

pierwszego - uczestnicy, wsparcie, mieszkania - opisano koncepcję Programu NM wdrażanego przez Partnerstwo NM FFW. Scharakteryzowano także samo Partnerstwo.

Na podstawie modelu wstępnego i doświadczeń z jego wdrażania uzyskanych w ramach monitoringu wdrożenia Programu NM FFW powstanie ostateczny model „Najpierw mieszkanie” dla Warszawy. Będzie on uzupełniony o rozdział opisujący działania ważne dla trwałości programów NM w mieście i wdrożenia NM w wymiarze systemowym m.in. diagnozę lokalną, Portal „Najpierw mieszkanie” www.najpierwmieszkanie.org.pl, angażowanie pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej na rzecz NM, zasady komunikowania idei NM oraz budowanie systemu gromadzenia funduszy.

Autorką modelu wstępnego jest Julia Wygnańska, Koordynatorka ds. Modelu Partnerstwa „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu bezdomności chronicznej”, Wiceprezesa Fundacji Najpierw Mieszkanie Polska. W pracę nad dokumentem byli zaangażowani przedstawiciele instytucji partnerskich uczestniczący w dwuetapowych konsultacjach obejmujących komentowanie i uzupełnianie wersji roboczych: Michał Zgórzak (BPL), Paulina Radecka (BPL), Patrycja Wiedeńska (BPL), Agnieszka Siekiera (FFW), Katarzyna Lech (FFW), Piotr Kalinowski (FFW), Magdalena Syrówka (FFW), Ewa Dziura (FFW), Piotr Czyrka (FFW) Daria Szulc (FFW), Katarzyna Bogatko (FFW), Dariusz Osowski (FFW), Taina Hytonen (Y-Saatio) oraz Juha Kahila (Y-Saatio).

Spis treści:

WSTĘP	5
Dlaczego „Najpierw mieszkanie”?.....	5
ROZDZIAŁ 1. „NAJPIERW MIESZKANIE” NA ŚWIECIE.....	8
„Najpierw mieszkanie” – filozofia, system i program	8
Filozofia NM – kluczowe wartości.....	9
Dbałość o wierność NM.....	12
Uczestnicy.....	13
Kim są uczestnicy.....	13
Kwalifikacja uczestników.....	13
Angażowanie uczestników	14
Kończenie uczestnictwa	15
Wsparcie.....	16
Indywidualny plan działania a umowa uczestnictwa	16
Zespoły wspierające	18
Elastyczność organizacji zespołu wobec potrzeb uczestników i kontekstu lokalnego.....	22
Mieszkania.....	23
Pozyskiwanie lokali.....	23
Warunki udostępnienia lokali	23
Standard lokali.....	24
ROZDZIAŁ 2. PROGRAM NAJPIERW MIESZKANIE FUNDACJI FUNDUSZ WSPÓŁPRACY	26
Partnerstwo NM FFW	26
Uczestnicy.....	29
Kim są uczestnicy.....	29
Kwalifikacja uczestników.....	31
Angażowanie uczestników	33
Kończenie uczestnictwa	34
Wsparcie.....	35
Indywidualne plany działania i umowa uczestnictwa	35
Zespół wspierający – zespół specjalistów NM	37
Elastyczność - dostosowanie organizacji zespołu do potrzeb uczestników i kontekstu lokalnego ..	41
Mieszkania.....	41
Pozyskiwanie lokali.....	41
Warunki udostępniania lokali.....	44
Standard lokali.....	47
ANEKSY	48
ANEKS 1. Skala wierności „Najpierw mieszkanie”.....	48
ANEKS 2. Umowa uczestnictwa w Programie NM FFW	55
ANEKS 3. Wytyczne dla systemu gromadzenia informacji.....	59
BIBLIOGRAFIA.....	60

WSTĘP

„Mieszkanie nie jest nagrodą, którą osoba doświadczająca bezdomności otrzymuje, gdy jej życie jest na dobrej drodze. Mieszkanie pomaga sprowadzić życie na tę drogę” Y-Saatio.

Dlaczego „Najpierw mieszkanie”?

Najpierw mieszkanie zawdzięcza swoją nazwę rozumieniu roli mieszkania w życiu osób doświadczających bezdomności. Mieszkanie jest dla nich jak woda dla uczących się pływać (Busch-Geertsema, 2013).

Tradycyjnie ludzie z doświadczeniem bezdomności uważa się za posiadających liczne problemy w życiu osobistym, rodzinnym, charakterze i zachowaniu, które uznaje się za przyczyny ich bezdomności. Brak domu postrzegany jest w kategoriach osobistego wyboru, często winy, podobnie jak jego zdobycie – człowiek naprawdę chcący wyjść z bezdomności skorzysta z proponowanego wsparcia, zmieni nawyki i w ten sposób krok po kroku dojdzie do mieszkania. Przy interpretacji zarówno problemów jak i rozwiązań nie bierze się pod uwagę kategorii zaburzeń psychicznych ani potrzeby ich leczenia. Najbardziej zauważaną przez społeczeństwo odstoną bezdomności jest dosłowne życie na ulicy, dlatego w pierwszej kolejności w ramach systemu wsparcia organizuje się monitoring służb i opiekę streetworkerów odwiedzających miejsca pobytu, badających zagrożenia dla życia i zdrowia, czasem przekazujących posiłek i odzież oraz informacje o możliwym schronieniu i innych formach pomocy. Następnie, proponuje się miejsce w zbiorowej noclegowni, ogrzewalni oraz schronisku, a dla bardziej zmotywowanych, jak to się mówi „chcących” wyjść z bezdomności, możliwość stałego przebywania w mieszkaniach treningowych, przejściowych, wspieranych. Podstawą pobytu jest przestrzeganie regulaminu dzięki czemu człowiek ma stać się „gotowy do mieszkania”, czyli osiąść umiejętności niezbędne do samodzielnego gospodarowania. System warunków do spełnienia na każdym etapie np. ograniczenia w godzinach pobytu (w noclegowni tylko nocą, w ogrzewalni tylko na krześle), nakaz abstynencji i trzeźwość weryfikowana alkomatem przez pracowników funkcyjnych, podporządkowanie się kontraktowi socjalnemu, dobra współpraca z kadrą socjalną, nieprzejawianie objawów zaburzeń psychicznych np. zachowań agresywnych, uporządkowanie kontaktów z rodziną czy wreszcie zdobycie i utrzymanie zatrudnienia ma służyć przygotowaniu człowieka wychodzącego z bezdomności do samodzielnego życia. Do mieszkań trafiają osoby, które najlepiej dały sobie radę z takim treningiem. Zakłada się, że inne nie poradziłyby sobie z wolnością i brakiem kontroli w realnym świecie.

W ten sposób istotę tradycyjnego systemu wsparcia, zwanego również drabinkowym, schodkowym lub linearnym opisują autorzy najnowszej publikacji o kończeniu bezdomności, którzy poddali analizie doświadczenia trzech krajów pełniących rolę liderów w tym procesie: Danii, Finlandii i Irlandii (Allen, et al). We wszystkich tych krajach uznano nieefektywność podejścia drabinkowego i wdrożono filozofię „Najpierw mieszkanie”. Zauważono, że mimo wieloletniego zaangażowania wielu interesariuszy w budowanie i poprawianie systemu, ulice pełne są osób, które uporczywie odmawiają mieszkania w schroniskach, mieszkańcy schronisk regularnie łamią zasadę abstynencji na przepustkach, a prymusi trafiający do mieszkań treningowych pozbawieni stałego monitoringu pracowników placówek nie radzą sobie z opłatami, przestrzeganiem reguł sąsiedzkiego życia i kontrolą picia. Najbardziej „gotowi” szybko ze szczytu drabiny spadają na samo dno. Odsetek bohaterów, którym wspinając się po

schodach udało się wyrwać z bezdomności jest okupiony przedłużającą się bezdomnością znacznie większej grupy ludzi, którzy nieustannie robią krok do przodu i dwa do tyłu.

Według literatury polskiej (Browarczyk et al., 2014), model drabinkowy, zwany także schodkowym lub linearnym to taki, który zakłada proces przejścia pewnej drogi przez osobę bezdomną, co – według założeń – ma być zwieńczone stałym mieszkaniem i pełną samodzielnością: „Żeby przejść do następnego poziomu wsparcia, osoba bezdomna powinna być mieszkaniowo gotowa, posiadać odpowiednie możliwości i umiejętności gwarantujące utrzymanie się na danym poziomie”. Podczas tej drogi osoba bezdomna może korzystać ze wsparcia dostosowanego do jej bieżących potrzeb i problemów, które jednak jest także dostosowane do przejawianego przez nią „poziomu współpracy, woli i motywacji do wyjścia z bezdomności”.

Usługi dedykowane osobom doświadczającym bezdomności w Polsce oraz warunki korzystania z nich są charakterystyczne dla podejścia drabinkowego zarówno w wymiarze historycznym (Fitzpatrick, Wygnańska, 2007) jak w obecnym porządku prawnym, czego świadectwem jest rozporządzenie o standardach usług (2018) zobowiązujące polskie gminy do prowadzenia ogrzewalni, noclegowni, schronisk i schronisk z usługami opiekuńczymi i pomijające wszelkie mieszkaniowe formy wspierania, choć takie są oddolnie rozwijane.

W tym systemie systematycznie rośnie odsetek osób doświadczających bezdomności długotrwale. W badaniu liczby osób doświadczających bezdomności (MRPiPS, 2019) ponad połowa policzonych zadeklarowała, iż jest w kryzysie od ponad pięciu lat. A policzone zostały przede wszystkim osoby korzystające ze wsparcia zbiorowych placówek - 80% przebywało w noclegowniach, schroniskach, domach samotnych matek i innych instytucjach systemu drabinkowego. Nadal w badaniach większy akcent jest położony na ustalenie przyczyn bezdomności niż aktualnych potrzeb ludzi nią dotkniętych, jednak wyniki i tak przesiąknięte są przesłankami o posiadaniu przez osoby bezdomne doświadczeń licznych i poważnych kryzysów psychicznych. Od lat najczęściej wskazywane przyczyny bezdomności to konflikt w rodzinie i rozpad związku, utrata mieszkania oraz uzależnienia. Z chwilą uwzględnienia nowych kategorii przyczyn w kwestionariuszu badania MRPiPS w wyniku wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich (2016 i 2018), wśród przyczyn zaczęto wskazywać także stratę opiekuna/rodzica w dzieciństwie i posiadanie zaburzeń psychicznych.

Druzgocącą ocenę skuteczności działań na rzecz kończenia bezdomności w Polsce przedstawiła Najwyższa Izba Kontroli w maju 2020 r. (NIK, 2020). Według Izby, działania podejmowane przez organy administracji rządowej, samorządowej oraz organizacje pozarządowe nie stanowią spójnego i skutecznego systemu zapewniającego osobom doświadczającym bezdomności wsparcie i aktywizację prowadzącą do usamodzielnienia życiowego. Stwierdzono, że choć faktycznie interesariuszom udaje się zaspakajać podstawowe potrzeby w postaci zapewnienia schronienia, posiłku i ubrania, to jednak nowe rozwiązania wprowadzane od 2016 r. ukierunkowane na wzmocnienie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej, nie funkcjonują prawidłowo. Innymi słowy przejście drogi przez placówki nie jest wieńczone pobytem w mieszkaniu i pełną samodzielnością, jak zakłada się w modelu drabinkowym.

Największą zaletą „Najpierw mieszkanie” jest to, że w tym podejściu ludzie sami odnajdują motywację do zmiany i pracy nad swoimi problemami. Konflikt w rodzinie, zły stan zdrowia, uzależnienie od substancji, hazardu, pornografii, brak pracy, zadłużenie, agresja, nieufność i bezradność nie są traktowane jak przyczyny bezdomności, ale codzienne problemy, których rozwiązanie może być przedmiotem wspólnej pracy uczestnika i pracowników programu. Nie ma stopniowania wsparcia w zależności od osiągnięć na poprzednich etapach, ponieważ nie ma etapów. Współpraca polega na stworzeniu poczucia bezpieczeństwa, zadbaniu o wzajemne zaufanie i zapewnieniu realnych możliwości do pracy nad problemami identyfikowanymi przez uczestnika. To uczestnik, a nie system, określa szczeble i dyktuje rytm. Z chwilą zgłoszenia gotowości uzyskuje możliwość pracy nad sobą w samodzielny lokal. Człowiek wiele lat bezradny wobec swojej bezdomności i odrzucający pomoc instytucji, dzięki prawu do mieszkania w otoczeniu dobrze funkcjonujących sąsiadów i wsparciu zespołu specjalistów w postaci jego bezwarunkowej obecności, towarzyszenia, podejmuje realną pracę nad wyzwaniem latami trzymającym go na ulicy. 80% uczestników odnosi sukces i nigdy nie wraca do bezdomności (Pleace, 2016).

Ponieważ mieszkania w obecnym systemie wsparcia wobec bezdomności rzadko są postrzegane jako wstęp do rozwiązania problemu, raczej jako nagroda za jego zakończenie, w nazwie podejścia podkreśla się ich znaczenie. W rzeczywistości jednak mieszkanie jest narzędziem wsparcia zapewnianym w tym samym momencie co wsparcie psychiatry, terapeuty i pracownika socjalnego. Istotą programu jest idea „Najpierw człowiek” polegająca na stworzeniu każdemu człowiekowi szansy do rozwoju na miarę talentów, doświadczeń i ograniczeń, z którymi mierzy się życiu.

Podmiotem w programach i systemach „Najpierw mieszkanie” nie jest mieszkanie, ani też zespół specjalistów wspierających tylko człowieka, uczestnik, uczestniczka podejmujący odważną decyzję o zaangażowaniu się w żmudną pracę nad problemami życiowymi, z którymi bezskutecznie mierzyli się od lat.

ROZDZIAŁ 1. „NAJPIERW MIESZKANIE” NA ŚWIECIE

„Najpierw mieszkanie” – filozofia, system i program

„Najpierw mieszkanie to przede wszystkim pryncypium. To także model programu, idea i sposób myślenia”. Y-Saatio

Sformułowanie „Najpierw mieszkanie” akcentuje znaczenie udostępnienia lokalu jako warunku wstępnego do rozpoczęcia procesu zakończenia bezdomności. Jednak „Najpierw mieszkanie” to szersza **filozofia**, metoda pomagania, oparta o komplet wartości odnoszących się do godności ludzkiej we wszystkich jej wymiarach, nie tylko prawa do mieszkania. Wokół tych wartości budowane są zarówno **całościowe systemy wsparcia** na poziomie polityk krajowych jak i **pojedyncze programy** wspierające wybrane grupy osób.

Eksperci i praktycy, którzy wdrożyli kanadyjski krajowy system NM pod nazwą „At home/Chez Soi” w ten sposób opisują trzy wymiary NM (Polvere at al, 2014):

NM jako filozofia to pięć wartości, które kształtują systemy i programy NM:

- Mieszkanie, czyli dostęp do samodzielnego, zapewniającego prywatność i tytuł prawny mieszkania bez wymogu uprzedniego osiągnięcia „gotowości mieszkaniowej”.
- Decydowanie, czyli możliwość samodzielnego decydowania o własnym życiu.
- Zdrowienie, czyli dążenie do pełnego dobrostanu fizycznego, psychicznego, społecznego i duchowego ze zrozumieniem, że pełne zdrowie np. abstynencja od substancji jest celem, a nie środkiem.
- Wspieranie, czyli zapewnienie zindywidualizowanej specjalistycznej pomocy adekwatnej do potrzeb uczestnika.
- Społeczność, czyli możliwość mieszkania w społeczności lokalnej zamiast w wyizolowanym getcie socjalnym czy instytucji.

NM zyskuje wymiar systemowy, gdy polityka wobec zjawiska bezdomności obejmuje skoordynowane programy oparte na wartościach NM odpowiadające na gamę potrzeb ludzi w trudnej sytuacji mieszkaniowej i zazwyczaj stojącej za nią trudnej sytuacji zdrowotnej. Im bardziej złożona jest sytuacja człowieka, np. obejmuje długotrwałe przebywanie na ulicy oraz zaburzenia psychiczne, w tym zazwyczaj najbardziej widoczne uzależnienia, tym bardziej mieszkaniowy i specjalistyczny charakter ma proponowana pomoc. Zbiorowe noclegownie i schroniska istnieją jako formy szybkiej interwencji i są traktowane jako krótkoterminowe rozwiązanie problemu dosłownego braku dachu nad głową. Pobyt w nich służy dokonaniu diagnozy potrzeb pod kątem skierowania do programu mieszkaniowego rokującego największą skuteczność w trwałym rozwiązaniu. Czasem pomocą jest szybko przyznany zasiłek pieniężny na spłatę zadłużenia czynszowego, czasem opłacenie pobytu w hostelu pracowniczym, czasem mediacja rodzinna, innym razem skierowanie do wysokospecjalistycznego i intensywnego wsparcia udzielanego w programach NM. Sztandarowym przykładem kraju, w którym NM jest systemem jest Finlandia. W Helsinkach funkcjonuje jedno schronisko z 52 miejscami, a osoby doświadczające bezdomności mierzą się z nią przebywając w blisko czterech tysiącach (3742) wspieranych lokali rozproszonych w całym mieście lub „we wspólnych budynkach” i blisko 68 tysiącach lokali z niskim czynszem dla osób niezamożnych (Kaakinen, 2020).

NM jako program to specjalistyczny program wsparcia kierowany do konkretnej grupy osób znajdujących się w określonej sytuacji życiowej np. osób długotrwale bezdomnych z doświadczeniem kryzysu psychicznego. W ramach programów zapewniane jest wsparcie zespołu specjalistów oraz możliwość korzystania z mieszkań zgodnie z wartościami NM. Sztandarowym przykładem NM jako programu jest Program Pathways to Housing, czyli pierwszy program NM na świecie stworzony i prowadzony przez dr Sama Tsemberisa (2010).

Finlandia to kraj, w którym NM funkcjonuje we wszystkich trzech wymiarach. W rezultacie skala bezdomności tam nie rośnie, a bezdomność długotrwała została zlikwidowana prawie całkowicie (Y-Saatio, 2018). Według Fundacji Y-Saatio, architektki zmiany, posiadanie miejsca do mieszkania to podstawowe prawo człowieka. Zbiorowe schroniska są rozwiązaniem przejściowym stosowanym do czasu załatwienia formalności niezbędnych do przeniesienia się do samodzielnego lokalu zapewniającego prywatność, tytuł prawny, możliwość decydowania i sprawowania kontroli nad własnym życiem oraz dostęp do specjalistycznego wsparcia.

Filozofia NM – kluczowe wartości

Kluczowe wartości „Najpierw mieszkanie” kształtują zarówno system jak i programy NM. W literaturze przedmiotu bywają one nazywane i porządkowane nieco inaczej. Autorzy fińskiej publikacji pt. „A Home of Your Own” (Y-Saatio, 2018) wymieniają cztery wartości: mieszkanie jako warunek niezależności życiowej, szacunek dla wolności wyboru, zdrowienie i podmiotowość mieszkańca oraz integracja we wspólnocie lokalnej i społeczeństwie. Z kolei eksperci, którzy opracowali europejski poradnik o „Najpierw mieszkanie” wymieniają ich aż osiem (FEANTSA, 2016) zaznaczając, iż takie ujęcie wynika z doświadczeń z wdrażania programów europejskich do 2016 r.

Na stronie organizacji Pathways to Housing First założonej przez twórcę NM dr Sama Tsemberisa wymienionych jest pięć wartości: prawo do mieszkania, decydowanie, zdrowienie, wspieranie i społeczność¹. Jest to najbardziej uniwersalne ujęcie wartości NM kluczowe dla popularyzacji „Najpierw mieszkanie” w Polsce, gdzie konkretne rozwiązania instytucjonalne muszą być adaptowane do lokalnego kontekstu. Wartości Pathways to Housing First odnoszą się do procesu budowania wspierającej relacji między uczestnikiem programu a pracownikiem wspierającym i społeczeństwem, a w ich treści zawierają się wszystkie ważne dla NM zasady.

Mieszkanie

Możliwość pobytu w mieszkaniu dla człowieka przenoszącego się tam prosto “z ulicy” jest warunkiem koniecznym, bazą, punktem czerpania energii do trudnej pracy nad problemami żywymi. Od uczestników NM przed przeniesieniem się do lokalu nie wymaga się tzw. „gotowości mieszkaniowej”, czyli okresu abstynencji, poddania się leczeniu zdrowia psychicznego, posiadania pracy, ustabilizowania kontaktów z rodziną czy uregulowania sytuacji urzędowej. Warunkiem trwałości pracy w tych obszarach jest pobyt w mieszkaniu i samodzielne decydowanie o jej podjęciu. Mieszkanie jest narzędziem, a nie celem lub nagrodą.

Mieszkanie to niezależny lokal z czystym wnętrzem i podstawowym wyposażeniem niezbędnym do samodzielnego życia: miejscem do aktywności dziennej, odpoczynku i snu, miejscem do przygotowywania posiłków i miejscem umożliwiającym zadbanie o higienę

¹ <https://www.pathwayshousingfirst.org/>

osobistą. W zależności od kraju i panujących w nim standardów mieszkaniowych lokale wykorzystywane w programach NM różnią się wielkością np. w Finlandii przeciętny lokal ma od 20 do 36 m² i składa się z sypialni oraz pokoju kuchenno-dziennego i łazienki, z kolei w USA lokale bywają znacznie większe i składają się z kuchni, pokoju dziennego oraz sypialni.

W programach NM Pathways to Housing mieszkania są rozproszone w środowisku lokalnym, poza "gettami" socjalnymi i bogatymi osiedlami, najlepiej w warunkach tzw. miksu społecznego. W tym samym budynku może być nie więcej niż kilka lokali NM. Jeśli lokale NM znajdują się we wspólnym budynku – tak jak w programach fińskich – lokatorzy nadal mają zagwarantowaną prywatność, samostanowienie i tytuł prawny niezależny od instytucji świadczącej wsparcie.

W umowach najmu, niezależnie od tego czy uczestnik podpisuje je sam, czy z instytucją pośredniczącą, czy lokal jest zlokalizowany w mieście (rozproszony) czy w budynku, w którym są wyłącznie lokale NM, znajdują się wyłącznie warunki lokatorskie czyli zobowiązanie do regulowania czynszu w określonej wysokości i do przestrzegania zasad porządku społecznego. Jedyny specyficzny warunek nie dotyczący zwykłych najemców to zobowiązanie do przyjęcia umówionej wizyty członka zespołu wspierającego raz w tygodniu.

Decydowanie

Decydowanie to prawo uczestników do samostanowienia, życia zgodnie z samodzielnie podjętymi decyzjami. Punktem wyjścia do realizacji tego prawa jest stworzenie bezpiecznej przestrzeni, w której człowiek wie i czuje, że może podejmować decyzje, wybierać co jest dla niego ważne oraz nad czym, w jaki sposób i w jakim tempie będzie pracować. Stworzenie takiej przestrzeni jest zadaniem członków zespołu wspierającego. Członkowie zespołu towarzyszą decydowaniu uczestnika pomagając mu zrozumieć i nazwać skutki decyzji, omawiając alternatywne sposoby postępowania, świadcząc pomoc, na którą uczestnik się zdecyduje i pokazując inne formy pomocy dostępne w środowisku.

Decydowanie uczestnika jest ważne także w obszarze leczenia uzależnień od substancji. Zgodnie z nurtem redukcji szkód zespół wspiera uczestnika w jego w działaniach zmierzających do redukcji negatywnych zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych skutków stosowania substancji zmieniających świadomość.

Wyzwaniem dla członków zespołu wspierającego jest nienarzucanie uczestnikowi decyzji wynikających z ich własnej wiedzy, pasji, wartości czy uprzedzeń, czyli niezajmowanie pozycji „wiedzącego lepiej” w tej relacji. Oznacza to rezygnację z postrzegania siebie jako lepiej wyedukowanego specjalisty i przyjęcia, że jesteśmy co najmniej równi w kompetencjach, a tylko uczestnik jest ekspertem od tego, co może zrobić w swoim życiu. Wymaga to pokory ze strony specjalistów.

W realiach drabinkowego systemu wsparcia wobec bezdomności oznacza to, że pomagający czasem musi przyjąć do wiadomości, że mimo jego starań i poświęcenia metody pomagania, które ma do dyspozycji i stosuje zgodnie z wytycznymi mogą nie być dobre dla klienta. I to nie dlatego, że klient jest winny, roszczeniowy i „wybrał bezdomność” tylko dlatego, że zdecydował inaczej mając do tego pełne prawo i kierując się rozeznaniem dostępnych możliwości.

Zdrowienie

W NM zdrowie jest definiowane zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia i oznacza pełen dobrostan fizyczny, psychiczny, społeczny i duchowy. Zdrowienie to proces zmierzający do uzyskania pełni zdrowia i uczestnictwa w życiu społecznym, zawodowym, kulturalnym i duchowym. Jego istotą jest dążenie do celu i stopniowe zmiany w jakości życia. Osiągnięcie pełnej niezależności od wsparcia medycznego czy abstynencji od substancji to cele na horyzoncie – liczy się każdy krok wykonywany w ich stronę.

W zdrowieniu pomaga plan zdrowienia. Jego cele są ustalane przez uczestnika, choć uwzględniają propozycje członków zespołu wspierającego. Zawierają opis mocnych stron uczestnika, bariery dla osiągnięcia celów oraz opis działań uczestnika i zespołu wspierającego na rzecz ich osiągnięcia. Plan zdrowienia pozwala wyprzedzać kryzysy i im zapobiegać.

Zgodnie z istotą zdrowienia, idea NM zawiera jasny komunikat, że ludzie doświadczający bezdomności mają prawo do pełnego dobrostanu, nie tylko do udzielanego „z serca” charytatywnego posiłku czy odzieży oraz dostępu do publicznej łaźni i przyznanego zgodnie z uprawnieniami administracyjnymi miejsca w schronisku. Każda pomoc jest ważna, jednak gdy jest świadczona bez możliwości pracy nad sobą w bezpiecznym mieszkaniu, ma charakter pomocy tradycyjnej, rozwiązującej jedynie doraźne problemy.

Wspieranie

W NM wsparcie odpowiada na potrzeby uczestnika i jest świadczone zgodnie z jego decyzjami. Uczestnik decyduje o kolejnych krokach w pomocy. To nie uczestnik jest „dobierany” do kryteriów pomocy świadczonej w z góry określonej formie tylko odwrotnie. Wszyscy pracownicy wspierający podzielają wartości humanistyczne i przekonanie, że każdy człowiek ma prawo do życia w mieszkaniu, samostanowienia, popełniania błędów i uczenia się dzięki porażkom. Członkowie zespołu nic nie załatwiają za uczestnika, są za to bezwarunkowo obecni przy jego staraniach.

Wspierają jego sprawczość i poczucie odpowiedzialności za siebie podczas codziennych wyzwań: w zakupach, zarządzaniu budżetem, pracy, nauce, opiece nad zwierzętami domowymi, życiu sąsiedzkiem, terapii i leczeniu. Jeśli trzeba, psychoterapeuta pomaga w sprzątanii, a złota rączka słucha zwierzeń z ostatniego tygodnia. Zespół NM kieruje się podejściem „da się” nie zrażając się stopniem skomplikowania problemów uczestników. Jest gotowy do kontaktu telefonicznego 24/7.

Członkowie zespołu towarzyszą uczestnikowi jeśli mimo zaangażowania do programu nie przeprowadzi się do mieszkania, opuści je lub będzie z niego eksmitowany z powodu złamania warunków najmu (niepłacenie czynszu, zakłócanie porządku społecznego, odmawianie wizyt zespołu wspierającego). Podmiotem programu nie jest człowiek w mieszkaniu, tylko człowiek.

Społeczność

Zaangażowanie się człowieka w pracę metodą NM oznacza przeprowadzkę z namiotu w murowane ściany, do innej dzielnicy, od znajomych a w nowym środowisku łatwo poczuć się zagubionym i samotnym. Przeprowadzka może być trudnym doświadczeniem. Zespół wspierający pomaga odnaleźć się w nowej okolicy, nawiązać kontakty zgodne z zainteresowaniami, pasjami i potrzebami uczestnika.

Uczestnicy NM żyją w społeczności i dzięki mieszkaniu w rozproszonych lokalach wśród dobrze funkcjonujących sąsiadów uczą się sąsiedzkich zwyczajów poprzez obserwację przerażającą się z czasem w pełne uczestnictwo we wspólnocie. Zespół wspierający pomaga uczestnikom poznać lokalne instytucje pomocowe i uczy korzystania z ich wsparcia.

Zespół pomaga lokalnej społeczności poznać i zrozumieć NM, ideę równości i włączenia społecznego oraz uświadomić szkodliwość kłamliwych stereotypów. Nie wykorzystuje jednak do tego tożsamości indywidualnych uczestników chroniąc ich prywatność. Zbudowanie w pełni włączającej wspólnoty wymaga długotrwałej pracy, jednak to trwałe relacje ze społecznością są kluczowe dla efektywności NM po zakończeniu udziału uczestnika w programie.

Dbalność o wierność NM

W obliczu upowszechniania się na całym świecie programów mieszkaniowych pod szyldem „Najpierw mieszkanie” pojawiła się potrzeba zadbania o ich spójność z pierwotnym programem. Nowe programy odbiegały bowiem od oryginalnego pomysłu np. rekrutowano klientów „rokujących” i najbardziej „zasługujących” na taką „luksusową pomoc” bez poważnych wyzwań zdrowotnych, kwaterowano po kilka osób w jednym mieszkaniu, czy wreszcie narzucano kontrakty z zapisami wykraczającymi poza reguły *stricte* lokatorskie np. zakaz spożywania alkoholu, niezapowiedziane kontrole pracowników wspierających, itd.

Aby zapobiegać dewaluacji marki NM i strzec niespotykanej w innych programach skuteczności w trwałym kończeniu bezdomności chronicznej, stworzono „Skalę wierności NM”. Jest to kwestionariusz służący do ewaluacji zgodności realizowanego programu z programem pierwotnym za jaki uznano program Pathways to Housing First. Kwestionariusz został zwalidowany w rygorystycznych badaniach porównawczych efektywności różnych programów mieszkaniowych dla osób z doświadczeniem bezdomności (Gilmer et al., 2013). Zastosowano go m.in. w badaniu dziesięciu programów NM w Europie, Kanadzie i USA, którego wyniki opublikowano w specjalnym numerze *European Journal of Homelessness* poświęconym wierności NM (EJH vol12/3, 2019).

Kwestionariusz obejmuje pięć obszarów wierności NM w wymiarze programu:

- Warunki zapewniania mieszkań uczestnikom
- Niezależność wsparcia mieszkaniowego od specjalistycznego
- Podejście do pracy z uczestnikami
- Gama świadczonych usług
- Struktura zespołu wspierającego

„Skala wierności” została przetłumaczona na język polski i znajduje się w Aneksie 1 do niniejszego modelu. Dyskusja o potrzebie wierności oraz zastosowaniu kwestionariusza w Polsce znajduje się m.in. w artykule pt. „„Najpierw mieszkanie” w Polsce: na pierwszym miejscu człowiek, na drugim wierność programowi” (Wygnańska, 2020)².

Im wyższa wierność, tym większe prawdopodobieństwo, że uczestnicy badanego programu będą mogli osiągnąć takie same rezultaty jak uczestnicy pierwotnych programów NM.

² Artykuł w języku polskim: <https://publicystyka.ngo.pl/najpierw-mieszkanie-w-polsce-na-pierwszym-miejscu-czlowiek-na-drugim-wiernosci-programowi>

UCZESTNICZY

„Moja sytuacja mieszkaniowa była jak jazda kolejką górską. Za każdym razem gdy spotykałem kobietę opuszczałem swoje mieszkanie i przeprowadzałem się do niej. Gdy się rozstawaliśmy to ja musiałem się wyprowadzić. Mieszkałem w parkach, toaletach publicznych, na klatkach schodowych i altankach śmietnikowych. Czasami mieszałem w samochodzie.”

Mężczyzna, 44 lata, uczestnik programu NM w Finlandii

Kim są uczestnicy

Według twórcy i praktyka metody „Najpierw mieszkanie” psychologa klinicznego i terapeuty Sama Tsemberisa, program NM jest adresowany do osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi, doświadczających chronicznej bezdomności według definicji stosowanej w USA, czyli trwającej ponad rok lub posiadających cztery epizody bezdomności w ciągu trzech lat. Według Tsemberisa z bezdomnością chroniczną skorelowanych jest wiele stanów klinicznych, nie tylko zaburzenia psychiczne i uzależnienia, ale m.in. ostre i przewlekłe problemy zdrowotne takie jak cukrzyca, nadciśnienie, zapalenie wątroby typu C, HIV, otyłość, choroby jamy ustnej, uzależnienie od nikotyny, niedożywienie, grzybica stóp i paznokci, niedoleczone złamania, choroby serca, płuc, nerek, wątroby i innych organów (Tsemberis, 2010).

W Finlandii za adresatów programów realizowanych według wartości NM uznaje się wszystkie osoby doświadczające bezdomności, czyli nieposiadające własnego lub wynajmowanego mieszkania. Sytuacje mieszkaniowe tych osób mogą się bardzo różnić, w najgorszym wypadku jest to mieszkanie „na ulicy”, na klatkach schodowych i miejscach niemieszkalnych, ale także pomieszkiwanie kątem u znajomych lub dalszej rodziny, mieszkanie w instytucjach dla osób bezdomnych i innych instytucjach oraz przebywanie w instytucji penitencjarnej ze zbliżającym się terminem jej opuszczenia (Y-Saatio, 2018).

Bardziej szczegółowo definicje uczestników programów „Najpierw mieszkanie” opisano w opracowaniu pt. „Potencjalni uczestnicy programów „Najpierw mieszkanie” w Warszawie. Diagnoza wstępna” (FNMP, 2020).

Kwalifikacja uczestników

W społecznościach, w których wartości NM są wdrożone na poziomie systemu, proces kierowania do programów NM jest skoordynowany z procesem kierowania do pomocy z tytułu bezdomności i trudnej sytuacji mieszkaniowej. Na przykład waszyngtoński program „Najpierw mieszkanie” Pathways to Housing jest włączony do lokalnego systemu zwanego Continuum of Care jako jedna z usług docelowego mieszkalnictwa wspieranego. Continuum of Care to program rządu federalnego USA adresowany do społeczności lokalnych, którego celem jest zakończenie bezdomności, zapewnienie finansowania dla działań lokalnych interesariuszy (organizacji pozarządowych, samorządowych i innych), wspieranie dostępu osób z doświadczeniem bezdomności do usług ogólnego dostępu oraz wspieranie ich sprawczości³. Każde Continuum musi zapewniać pełną gamę usług dla osób w kryzysie bezdomności m.in. programy zapobiegania bezdomności, zakwaterowanie kryzysowe (noclegownie i schroniska),

³ Więcej o Continuum of Care tutaj: <https://www.hudexchange.info/programs/coc/>

programy szybkiego przekwaterowania (ang. *rapid rehousing*), mieszkania przejściowe oraz docelowe mieszkania wspierane. Musi także wypracować przejrzysty system kierowania do właściwego programu wsparcia oraz prowadzić monitoring skali i charakteru bezdomności według określonej metodologii.

W waszyngtońskim Continuum of Care każda osoba starająca się o wsparcie z tytułu bezdomności wypełnia z pomocą pracownika wspierającego formularz, w którym opisuje swoją sytuację życiową odpowiadając na około 50 pytań. Na podstawie odpowiedzi ustala się najbardziej adekwatny do jej sytuacji rodzaj wsparcia oraz kolejność jego uzyskania. Zasady ustalania kolejności kierowania do programów NM są następujące:

1. Osoby o najpilniejszych potrzebach zdrowotnych w sytuacji zagrożenia życia mają pierwszeństwo przed osobami w lepszym stanie zdrowia.
2. Osoby bytujące w przestrzeni publicznej mają pierwszeństwo przed osobami przebywającymi w placówkach.
3. Osoby doświadczające bezdomności najdłużej mają pierwszeństwo wobec doświadczających jej krócej.
4. Osoby, o pilnych potrzebach zdrowotnych (jak w kryterium 1), które bytują w przestrzeni publicznej (jak w kryterium 2) mają pierwszeństwo, jeśli doświadczyły problemów zdrowia psychicznego w szczególności uzależnień, ponieważ mogą one maskować lub zaostrzać inne problemy zdrowotne.
5. Pierwszeństwo mają osoby z wcześniejszą datą przeprowadzenia kwalifikacji, przy czym pod uwagę bierze się pierwsze spotkanie kwalifikacyjne (zazwyczaj jest ich kilka).

W społecznościach, w których NM jest wdrażane jako pojedynczy program adresowany do znacznie mniejszego grona osób niż pełna grupa potencjalnych uczestników, konieczne jest dokonanie trudnego wyboru. Można to zrobić uznaniowo lub też w oparciu o ustalone kryteria pozwalające wyłonić szczególną grupę, której będzie można zaproponować możliwość udziału.

Angażowanie uczestników

„Relacja nawiązana podczas angażowania staje się podstawą negocjowania wszystkich dóbr i usług oferowanych w ramach programu.” (Tsemberis, 2010)

Angażowanie potencjalnego uczestnika do udziału w programie NM to zdaniem twórców programu jedna z najistotniejszych faz. Moment, w którym pracownicy zespołu wspierającego po raz pierwszy podejmują kontakt z potencjalnym uczestnikiem buduje jego wyobrażenie o programie. Wykazując się umiejętnością słuchania z szacunkiem i współczuciem tworzą warunki, w których potencjalny uczestnik ma szansę zrozumieć, czego może się spodziewać po udziale w prowadzonym przez nich programie i podjąć świadomą decyzję o uczestnictwie (Tsemberis, 2010).

Zdarza się, że uczestnicy programów NM długo zastanawiają się zanim podejmą decyzję o zaangażowaniu, nawet mając już zapewnioną możliwość przeniesienia się do samodzielnego lokalu (Tsemberis, 2010). Nie zawsze, a na pewno nie od razu, samodzielny lokal jawi się jako zmiana na lepsze. Często przeprowadzka budzi ogromny lęk przed nowym miejscem, odpowiedzialnością i oczekiwaniami. Z kolei osoby angażujące się do udziału w programie tylko po to, aby „dostać mieszkanie” traktują instrumentalnie pracę nad wyzwaniem zdrowotnym,

które leżą u podstaw ich bezdomności i narażają się w ten sposób na porażkę w utrzymaniu mieszkania na dłuższą metę.

Decyzja o zaangażowaniu dotyczy zatem nie tyle przeniesienia się ze schroniska czy „z ulicy” do mieszkania, ile podjęcia wyzwania pracy nad swoim dobrostanem z wykorzystaniem obecności pracowników zespołu wspierającego. Zaufanie do zespołu wspierającego, jego bezwarunkowego towarzyszenia oraz realnej pomocy w codziennych sprawach, nie tylko związanych z brakiem godnego miejsca do życia, pozwala podjąć wyzwanie trudnej pracy, która z czasem może zaowocować trafnym nazwaniem i w efekcie zlikwidowaniem barier stojących na przeszkodzie trwałego zakończenia kryzysu bezdomności.

Według praktyków programów NM Pathways to Housing warunkiem udanego zaangażowania jest „radyczna akceptacja perspektywy klienta” (Tsemberis, 2010):

- Akceptacja potrzeby mieszkania jako priorytetowej potrzeby klienta – jest to istotą filozofii NM – każdy człowiek ma prawo do mieszkania, ludzie doświadczający bezdomności również.
- Elastyczność w planowaniu pomocy pozwalająca na pracę w rytmie priorytetów klienta. Jeśli w danym momencie priorytetem jest inna potrzeba niż pobyt w mieszkaniu, powinna zostać zaspokojona w pierwszej kolejności.
- Usuwanie wszelkich możliwych barier tak, żeby klient mógł uświadomić sobie prawdziwy cel np. odstąpienie od wymagania podjęcia leczenia psychiatrycznego czy abstynencji może być konieczne do uświadomienia potrzeby pobytu w bezpiecznym, stabilnym mieszkaniu.
- Przyjęcie przez zespół NM odpowiedzialności za to, co się dzieje po pierwszym kontakcie, poprzez upewnienie się, że wszyscy klienci uzyskują taką pomoc, jakiej poszukują, w kolejności, na której im zależy.

W NM podstawą uczestnictwa jest zatem świadoma decyzja Uczestnika, a nie zewnętrzna rekrutacja. To nie pracownicy programu wybierają uczestników odhaczając spełnianie przez nich ustalonych kryteriów, uzyskując deklaracje przestrzegania regulaminów i zobowiązania do wskazanych działań np. podjęcia różnego rodzaju terapii. To uczestnik wybiera udział w programie, a nie odwrotnie.

Kończenie uczestnictwa

W „Najpierw mieszkanie” wsparcie trwa tak długo, jak długo uczestnicy sygnalizują taką potrzebę. W programie NM deklaracja wsparcia ze strony zespołu jest bezwarunkowa i obejmuje wszechstronną pomoc na zasadach akceptowanych przez uczestnika. Uczestnicy mogą w każdej chwili zdecydować o zakresie, modyfikacjach i odmowie korzystania z proponowanej pomocy – poza cotygodniowym spotkaniem z członkiem zespołu wspierającego, stanowiącym warunek uczestnictwa w programie. Interpretowanie odmowy skorzystania z jakiegoś rodzaju pomocy np. przyjmowania przepisanych leków, chodzenia do lekarza, spotykania się z wyznaczonym pracownikiem wspierającym czy zachowania abstynencji jako „chęci” zakończenia udziału jest błędem.

Świadczenie wsparcia nie jest ograniczone do okresu przebywania uczestników w lokalach NM. Złamanie warunków pobytu w lokalu np. uporczywe zakłócanie porządku społecznego i

łamanie zasad współżycia społecznego, skutkuje koniecznością opuszczenia lokalu, ale nie oznacza zakończenia udziału. Wsparcie zespołu jest kontynuowane, a uczestnik ma zawsze możliwość powrotu do mieszkania, choć niekoniecznie tego samego.

Jedynym obowiązkiem uczestnika, z którego niewywiązywanie się może skutkować zakończeniem udziału, jest udział w spotkaniach ze specjalistami NM w rytmie określonym w programie, zazwyczaj raz w tygodniu.

Tylko rezygnacja uczestnika z tak świadczonej pomocy jest świadomą rezygnacją z udziału. Zgodnie z wartością decydowania, decyzja ta podejmowana jest przez uczestnika. Podmiotem w programach NM jest człowiek bez względu na to, czy przebywa w mieszkaniu i czy przestrzega regulaminu. Zadaniem zespołu jest poprowadzenie procesu wsparcia, tak aby zaangażować osoby znajdujące się w skrajnie trudnej sytuacji życiowej i podtrzymać ich decyzję o udziale przez tyle czasu ile potrzebują, żeby skorzystać z szansy.

WSPARCIE

„Jednym z kluczy do sukcesu jest zatrudnienie i wyszkolenie pracowników, którym bliskie są wartości humanitaryzmu i sprawiedliwości społecznej, na których oparty jest program NMP.”
Tsemberis 2010

Indywidualny plan działania a umowa uczestnictwa

Indywidualny plan działania

W programach NM zespoły wspierające pomagają uczestnikom stworzyć ich indywidualne plany działania. Mają one pomóc w osiągnięciu celów uczestników oraz wyprzedzić i zapobiegać kryzysom. Indywidualny plan nie jest kontraktem, w którym opisano jakie działania musi podjąć osoba, aby uzyskać określoną pomoc. Plany są zwięzłe i mogą dynamicznie się zmieniać zgodnie z tym jakie cele stawia sobie w danej chwili uczestnik.

Indywidualny plan działania zawiera:

- cele jakie stawia sobie uczestnik
- opis mocnych stron uczestnika
- opis barier dla osiągnięcia celów
- opis działań uczestnika na rzecz ich osiągnięcia
- opis działań zespołu wspierającego na rzecz ich osiągnięcia.

Zgodnie z filozofią NM cele ustalane są przez uczestnika, a nie narzucone w programie i jedynie akceptowane bądź nie przez uczestnika. Wiele osób podczas długotrwałego doświadczenia bezdomności siłą rzeczy koncentruje się na celach krótkoterminowych: gdzie dziś zjem, umyję się i bezpiecznie prześpię, podczas gdy dla trwałego zakończenia bezdomności i pełnego dobrostanu istotne jest myślenie o tym, co może się dzieć w przyszłości np. podczas kolejnej zimy na ulicy, na którą może już zabraknąć sił, podczas choroby gdy zbieranie surowców wtórnych nie będzie możliwe. Świadomość dłuższej perspektywy, czego warunkiem jest poczucie bezpieczeństwa zapewniane w programie, pozwala przekierować uwagę uczestników

na pracę, którą warto podjąć aby zabezpieczać własne potrzeby nie tylko tu i teraz, ale także w przyszłości. Zmiana samodzielnie przyjmowanych celów z krótko na długoterminowe jest świadectwem efektywności procesu trwałego kończenia bezdomności podczas udziału w programie.

Poznawszy cele obrane przez uczestnika, zespół wspierający przedstawia mu w formie propozycji możliwe działania np. pożądane ze względu na diagnozę kliniczną i jego funkcjonowanie. Uczestnik może z tej propozycji skorzystać lub nie i w każdej chwili decydować o zakresie, modyfikacjach i odmowie korzystania z poszczególnych form wsparcia, poza niepodlegającym dyskusji spotkaniem z członkiem zespołu wspierającego raz w tygodniu. Plany działania są regularnie omawiane z uczestnikami, ponieważ zazwyczaj dynamicznie się zmieniają, zwłaszcza w pierwszym okresie uczestnictwa. Plany są także omawiane przez zespół wspierający podczas spotkań zespołu, tak aby stopień realizacji każdego planu został kompleksowo przanalizowany co najmniej raz na dwa miesiące.

Y-Saatio wypracowało kilka elektronicznych narzędzi służących zapisywaniu planu działania oraz bieżących modyfikacji⁴ w programach wielospecjalistycznego wsparcia świadczonego ludziom mieszkającym w mieszkaniach rozproszonych. Jednym z nich jest plik w arkuszu kalkulacyjnym, w którym uczestnicy i specjaliści wspólnie zapisują cele w różnych obszarach, mocne strony, bariery i planowane działania. Narzędzie automatycznie generuje plan przekazywany uczestnikowi i plan porządkujący pracę zespołu.

Uzupełnieniem planów działania bywają indywidualne plany zdrowienia. Tsemberis (2010) poleca nawet rozważenie włączenia do zespołu wspierającego specjalisty ds. zdrowienia. Podczas tworzenia takiego planu specjalista pomaga uczestnikowi zrozumieć co konkretnie oznacza dla niego dobrostan i zdrowienie oraz jakie zachowania stoją na drodze do osiągnięcia pełnego dobrostanu.

Umowa uczestnictwa i pobytu w mieszkaniu

Umowa uczestnictwa to odrębny dokument od indywidualnego planu działania. Właściwie jedynym twardym warunkiem tej umowy jest utrzymywanie kontaktu z pracownikami programu. Uczestnicy są zobowiązani do minimum jednego spotkania w tygodniu. Spotkania z uczestnikami przebywającymi w lokalach NM odbywają się w umówionym terminie, nie mają charakteru niespodziewanego „nalotu” o dowolnej porze dnia i nocy. Spotkania z osobami, które przebywają poza lokalami odbywają się na analogicznych zasadach w miejscu ustalonym z uczestnikiem. Członkowie zespołu wspierającego muszą być gotowi i dostępni do spotkań bez względu na postępy uczestników w terapii.

W umowie nie mogą się znajdować warunki związane z postępami w leczeniu, poprawą sytuacji zawodowej, dochodowej, zdrowotnej czy też oceną współpracy z pracownikami wspierającymi. Według skali wierności NM, do warunków których w umowach nie może być należą:

- trzeźwość lub zachowanie abstynencji od alkoholu i/lub narkotyków
- przyjmowanie przepisanych leków

⁴ <https://asuntoensin.fi/aineistopankki/arviointityoskentely/>

- stabilność objawów psychicznych
- przestrzeganie planu leczenia i/lub udział w obowiązkowych zajęciach (np. grupowych, wizytach u psychiatry, itd.).

Umowa uczestnictwa jest niezależna od umowy dotyczącej pobytu w mieszkaniu programowym. Umowa pobytu w mieszkaniu, oprócz tego, że nie może zawierać warunków opisanych wyżej, nie może też zwierać zobowiązania do przestrzegania regulaminu programu obejmującego zasady inne niż standardowe warunki najmu. Nie może zatem zawierać nakazu powrotu do lokalu przed określoną godziną wieczorem i nieopuszczania go do określonej godziny rano, liczby nocy spędzonych w lokalu, oddania dodatkowych kluczy pracownikowi monitorującemu, itd.

Nie jest prawdą, że w NM pobyt w mieszkaniu jest pozbawiony jakichkolwiek zasad, wręcz przeciwnie, są cztery twarde warunki:

- Przeznaczanie 30% dochodów na poczet czynszu i opłat za mieszkanie.
- Przestrzeganie zasad porządku społecznego, życia sąsiedzkiego, domowego w zakresie przestrzegania ciszy nocnej, dbałości o czystość części wspólnych budynku, dbałości o warunki sanitarne w mieszkaniu (wpływające na warunki sanitarne innych lokatorów np. insekty, smród), itd.
- Nie przyjmowanie lokatorów „na waleta”.
- Przyjęcie minimum jednej tygodniowo wizyty członków zespołu wspierającego.

Przestrzeganie czterech kardynalnych warunków pobytu w mieszkaniu NM jest asertywnie monitorowane przez zespół wspierający. Ich złamanie powoduje usunięcie uczestnika z mieszkania. Uczestnik, który musiał opuścić lokal zawsze powinien mieć możliwość powrotu, choć niekoniecznie do tego samego lokalu.

Z doświadczeń programów NM wynika, że około 70% uczestników łamie warunki podczas pobytu w pierwszym mieszkaniu i musi je opuścić (Pleace, 2016).

Zespoły wspierające

W tradycji Pathways to Housing First w programach NM funkcjonują dwa podstawowe rodzaje zespołów wspierających. Zasady funkcjonowania obu zespołów zostały szerzej opisane w poradniku o NM (Tsemberis, 2010). Są to:

- Zespół asertywnego wsparcia środowiskowego (ang. *assertive community treatment*) (dalej AWŚ)
- Zespół intensywnego zarządzania przypadkiem (ang. *intensive case management*) (dalej IZP).

Oba zespoły kierują się wartościami NM, co na poziomie organizacji pracy zespołów oznacza: pracę **metodą środowiskową**, **ciągłość pomocy** oraz **wielodyscyplinarne wsparcie**. Zespoły różnią się **intensywnością potrzeb w zakresie wsparcia** jaką mają odbiorcy ich pomocy, uczestnicy programów NM oraz sposobem zapewnienia **poziomu wsparcia adekwatnego do ich potrzeb**.

Tabela 1. Zespoły wspierające NM – części wspólne i różnice

Zespół asertywnego wsparcia środowiskowego		Zespół intensywnego zarządzania przypadkiem
Metoda środowiskowa		
Ciągłość pomocy		
Wielodyscyplinarność		
Wysoka	Intensywność potrzeb wsparcia uczestników	Niższa
<p>Każdy członek zespołu jest przygotowany do pracy z każdym uczestnikiem.</p> <p>Specjaliści o wszystkich specjalizacjach ważnych dla uczestników są zatrudnieni w zespole.</p>	<p>Adekwatność wsparcia do potrzeb uczestników</p>	<p>Uczestnik pracuje z wyznaczonym indywidualnym asystentem.</p> <p>Asystenci moderują dostęp do usług specjalistycznych świadczonych przez instytucje zewnętrzne.</p>

Cechy wspólne: metoda środowiskowa, ciągłość pomocy, wielodyscyplinarność

Metoda środowiskowa oznacza udzielanie wsparcia w miejscu przebywania osoby, czyli w jej naturalnym środowisku. Specjalista przychodzący do osoby ma większe szanse na poznanie jej realnych wyzwań, niż podczas wizyty w gabinecie, punkcie wydawania posiłku czy pobytu w instytucji. Na początku uczestnictwa w programie NM, miejscem wsparcia może być ulica, ławka w parku lub pustostan, z czasem będzie to lokal NM, ale także szpital lub więzienie, do którego może trafić uczestnik podczas udziału w programie.

Ważnym aspektem podejścia środowiskowego jest współpraca z lokalnymi instytucjami wspierającymi. Zespół wspierający NM musi być w stanie zapewnić pełne wsparcie specjalistyczne potrzebne uczestnikom (wielodyscyplinarność), ale nie może ich uzależniać od siebie. Jeśli poza programem, w ramach usług ogólnych, dostępne są usługi ważne dla uczestników to warto do nich kierować np. z asystą członka zespołu. Będzie to ważne dla funkcjonowania uczestników po zakończeniu udziału w programie.

Ciągłość pomocy oznacza, że od chwili zaangażowania się przez osobę do udziału w programie NM do zakończenia udziału towarzyszą jej ci sami pracownicy wspierający, których obecność nie jest wycofywana jeśli np. uczestnik przenosi się z ulicy do lokalu NM lub opuszcza lokal NM z powodu złamania umowy najmu. Ci sami pracownicy przeprowadzają rozmowy w środowisku miejsc niemieszkalnych i placówek dla osób w kryzysie bezdomności, towarzyszą podczas przeprowadzki do mieszkania, kontynuują leczenie i wsparcie w lokalu oraz innych miejscach, do których uczestnik może trafić np. w szpitalu.

W pewnym stopniu rola pracowników wspierających w programach NM jest spójna z definicją pracy metodą "outreach" zastosowaną w polskim podręczniku streetworkera bezdomności z 2012 r. (Dębski, Michalska, 2012). Inaczej jednak niż w przywołanym podręczniku towarzyszenie pracowników nie zależy od miejsca przebywania uczestników – pracownik nie

zmienia się po przeniesieniu się osoby z miejsca niemieszkalnego do placówki. Specjaliści NM są zatem trochę streetworkerami, indywidualnymi asystentami, managerami najmu (Głusińska, Tulipan, 2019) oraz terapeutami środowiskowymi⁵, jednak poprzez budowanie trwałej relacji niezależnej od miejsca pobytu wypracowują nowe podejście.

Uczestnicy mają wpływ na to, z którymi pracownikami pracują więcej, mniej lub wcale. Angażując się do programu zaakceptowali zasadę spotkania z jakimś członkiem zespołu wspierającego minimum raz w tygodniu, co ogranicza możliwość nie wybrania żadnej osoby. Pewnym ograniczeniem dla wyboru pracownika jest też konieczność sensownego podziału pracy w zespole stanowiąca naturalną barierę dla sytuacji, w której np. większość uczestników chciałaby pracować z tym samym pracownikiem. Prawdopodobieństwo takiej sytuacji jest jednak minimalizowane poprzez odpowiednią rekrutację członków zespołu.

Zachowanie ciągłości jest szczególnie ważne w pracy z osobami z doświadczeniem długotrwałej bezdomności, ponieważ prawdopodobnie w swoim życiu wielokrotnie korzystały one z pomocy różnych instytucji spotykając w nich za każdym razem innych pracowników, których pomoc kończyła się wraz z opuszczeniem przez osobę ich rejonu czy rezygnacją z pomocy. Żyjąc na ulicy spotykali streetworkerów, w jadłodajni zaangażowaną wolontariuszkę i zakonnika, w schronisku pracowników socjalnych i kierownika, w ośrodku pomocy społecznej innego pracownika socjalnego, w mieszkaniu treningowym opiekuna mieszkania, a w lokalu socjalnym zapewne zostali sami, jako osoby już nie bezdomne. W ich życiu pojawiło się wiele osób i prawdopodobnie każda obiecywała jakąś pomoc.

W programach NM wsparcie jest świadczone przez około dwa lata – taki okres okazuje się wystarczający dla większości uczestników do osiągnięcia poziomu funkcjonowania w mieszkaniu, który nie powoduje powrotu na ulicę.

Wielodyscyplinarność oznacza możliwość zapewnienia uczestnikowi wszelkiego wsparcia potrzebnego do leczenia i rozwiązywania jego problemów zdrowotnych i życiowych. Specjaliści, których wsparcie okazało się potrzebne uczestnikom programów NM na świecie to: psychiatry, interniści, pielęgniarze (również psychiatryczni), terapeuci m.in. rodzinni, uzależnień, zajęciowi, zdrowienia, ds. zatrudnienia), eksperci przez doświadczenie (osoby, które kiedyś lub wciąż doświadczają bezdomności i kryzysu psychicznego – niekoniecznie uczestnicy programów NM), pracownicy socjalni, indywidualni asystenci oraz pracownicy ds. mieszkaniowych. Ze względu na fakt, iż wiele osób z doświadczeniem chronicznej bezdomności posiada podwójną diagnozę (choroba psychiczna i uzależnienie od substancji) w zespołach zatrudnia się także specjalistów podwójnej diagnozy (ang. *integrated dual diagnosis specialists*). W terapii podwójnej diagnozy poleca się redukcję szkód, wywiad motywacyjny oraz podejście behawioralno-poznawcze (CBT).

Różnice między AWŚ i IZP

Intensywność potrzeb wymagających wsparcia u uczestników. Zespoły AWŚ prowadzone są w programach NM, w których uczestnikami są osoby o potrzebach wymagających intensywnego wsparcia (Tsemberis, 2010). Są to osoby z poważnymi chorobami i zaburzeniami psychicznymi m.in. schizofrenią i innymi zaburzeniami psychotycznymi, głęboką depresją, którym towarzyszy uzależnienie od substancji o wysokim lub niższym natężeniu oraz długo nie leczone choroby

⁵ <https://tacyjakja.pl/terapeuta-srodowiskowy-nowa-osoba-w-psychiatrii-polskiej/>

przewlekłe będące konsekwencją długotrwałej bezdomności. Zespoły IZP są prowadzone na rzecz uczestników, którzy raczej nie mają zaburzeń psychicznych takich jak zaburzenia osobowości, zespół stresu pourazowego czy zaburzenia zachowania (DSM V, Oś I). Ich poziom uzależnienia może być wysoki lub niski, nie stanowi jednak zagrożenia dla życia.

Zapewnienie adekwatności wsparcia do potrzeb. Na adekwatność wsparcia do potrzeb uczestników składają się zespołowa lub indywidualna organizacja pracy zespołu z uczestnikami, częstotliwość spotkań zespołu wspierającego, system gromadzenia informacji oraz skład i kwalifikacje kadry.

Tabela 2. Cechy zespołów AWŚ i IZP

Zespoły AWŚ asertywnego wsparcia środowiskowego	Zespoły IZP intensywnego zarządzania przypadkiem
<p>Specjaliści pracują z uczestnikami jako zespół: każdy członek zespołu jest przygotowany do pracy i pracuje z każdym uczestnikiem.</p> <p>Przygotowanie zapewniają codzienne, cotygodniowe i comiesięczne spotkania zespołu, podczas których omawiana jest sytuacja uczestników m.in. ostatnie osiągnięcia i kryzysy oraz całościowo indywidualne plany działania w dłuższej perspektywie czasowej.</p> <p>Wsparciem przepływu informacji między członkami zespołu jest elektroniczny system gromadzenia informacji o sytuacji uczestników.</p> <p>W skład zespołu wchodzi wszyscy specjaliści niezbędni do zapewnienia intensywnego wielodyscyplinarnego wsparcia. Są to: psychiatra (pół etatu), internista (1:200), pielęgniarka (również psychiatryczna), terapeuci (np. rodzinny, uzależnień, zajęciowy, zdrowienia, ds. zatrudnienia), eksperci przez doświadczenie pracownicy socjalni i osoba odpowiedzialna za sprawy mieszkaniowe (pozyskiwanie mieszkań, drobne naprawy).</p> <p>Zespół składa się z ok. 10 pracowników, którzy pracują w sumie z 70 do 90 uczestnikami.</p> <p>Pracownicy są gotowi do spotkań co najmniej raz w tygodniu z każdym uczestnikiem. Na początku uczestnictwa oraz w chwilach kryzysu spotkania i kontakty są częstsze.</p>	<p>Jeden pracownik pracuje z grupą przypisanych uczestników, czyli każdy uczestnik ma „swojego” asystenta. Asystenci mniej więcej znają wszystkich uczestników i w nagłych wypadkach mogą się zastępować.</p> <p>Nie organizuje się codziennych spotkań zespołu. Odbývają się cotygodniowe spotkania poświęcone omówieniu sytuacji uczestników oraz comiesięczne spotkania z udziałem pracowników instytucji zewnętrznych udzielających wsparcia uczestnikom.</p> <p>Zbudowanie systemu wymiany informacji między asystentami np. przekazywania informacji przez wiodącego asystenta zastępującemu go w nagłej interwencji jest zadaniem kierownika zespołu.</p> <p>Asystenci NM to osoby z wykształceniem w naukach społecznych (Tsemberis, 2010) lub bez niego (Pleace et al., 2016) pracujące metodą indywidualnego przypadku (ang. <i>case management</i>). Ich zadaniem jest udrażnianie dostępu uczestników do usług zewnętrznych np. psychiatry w lokalnym szpitalu, internisty w poradni. W zespole jest pracownik odpowiedzialny za sprawy mieszkaniowe (pozyskiwanie mieszkań, drobne naprawy).</p> <p>Jeden asystent pracuje z grupą od 10 do 20 osób w zależności od poziomu ich potrzeb.</p> <p>Asystenci są gotowi do spotkań co najmniej raz w tygodniu z każdym uczestnikiem. Na początku uczestnictwa oraz w chwilach kryzysu spotkania i kontakty są częstsze.</p>

Elastyczność organizacji zespołu wobec potrzeb uczestników i kontekstu lokalnego

NM to program, w którego centrum zawsze jest uczestnik, zatem sposób organizacji zespołu jest wtórny wobec potrzeb uczestników. W dużych programach NM mogą działać oba rodzaje zespołów (np. Pathways to Housing w Waszyngtonie), zespoły AWŚ w praktyce czasem pracują w trybie IZP np. w chwili remisji czy utrzymującej się poprawy stanu zdrowia uczestników. W literaturze przedmiotu wyróżnia się jeszcze inne modele pracy zespołów wspierających w programach mieszkaniowych m.in. zespół interwencji w kryzysie (ang. critical time intervention) rozwijany w szczególności w Danii lub tzw. „lekkie wsparcie” (ang. *low intensity support*) świadczone np. w Finlandii w ramach systemu pomocy społecznej (Pleace et al., 2015).

W Finlandii, osoby o wysokich potrzebach wsparcia uczestniczące w programach NM korzystają z programów realizowanych we wspólnych budynkach (Pleace, 2012). Uzyskują one wsparcie zgodne z filozofią NM świadczone przez zespoły zorganizowane jak AWŚ, ale posiadające siedzibę i pracujące w tymże budynku (Pleace et al., 2015). Z mieszkań rozproszonych korzystają osoby wymagające mniej intensywnego wsparcia, które są wspierane według zasad IZP. Ponieważ model pracy metodą indywidualnego przypadku jest stosowany przez instytucje wspierające głównego nurtu, a sieć usług socjalnych jest dobrze rozwinięta, zdarza się, że powołanie specjalistycznego zespołu NM nie jest potrzebne. W europejskim poradniku dotyczącym programów NM (Pleace et al., 2016) podkreśla się, że w krajach o słabo rozwiniętym lub mniej dostępnym systemie usług socjalnych i zdrowotnych, takim jak kraje Europy Centralnej, zasadne jest prowadzenie programów NM z zespołami AWŚ.

W Helsinkach działa mobilny zespół kierujący swoją ofertę do osób z doświadczeniem bezdomności o wysokich potrzebach wsparcia nie mieszkających we wspólnym budynku. Zespół ten jest zorganizowany jak AWŚ, ale jest afiliowany przy szpitalu psychiatrycznym jako jeden z siedmiu zespołów mobilnych wspierających ludzi bez doświadczenia długotrwałej bezdomności. Zespół ten nie posiada możliwości zapewnienia mieszkań pacjentom inaczej niż współpracując z zewnętrznymi programami zapewniającymi mieszkania (FNMP, 2020).

W literaturze dotyczącej NM w Polsce pojawiła się propozycja zespołu hybrydowego jako pracującego w programie NM realizowanym w oparciu o dostępne w Polsce rozwiązania instytucjonalne, w szczególności zespoły leczenia środowiskowego oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze (Lech, 2016). Zespół hybrydowy ma łączyć w sobie wybrane cechy organizacji pracy zespołów AWŚ i IZP. Propozycja nie zawiera analizy sytuacji uczestników pod kątem intensywności potrzebnego wsparcia.

Wybór rodzaju zespołu zależy w pierwszym rzędzie od intensywności potrzeb potencjalnych uczestników. Im wyższe potrzeby, tym bardziej powinien to być zespół AWŚ. Drugim kryterium jest dostępność specjalistycznych usług w środowisku, np. do terapii uzależnień metodą redukcji szkód, psychiatrii środowiskowej oraz mieszkań ze wsparciem. Wybór organizacji zespołu zależy także od możliwości i priorytetów instytucji prowadzących lub chcących prowadzić Programy NM. Decyzja o rodzaju zespołu powinna być przedmiotem refleksji, planowania i pomysłów interesariuszy lokalnych zainteresowanych zapewnieniem osobom w kryzysie bezdomności możliwości trwałego rozwiązania ich problemów w duchu wartości NM.

MIESZKANIA

„W „Najpierw mieszkanie” posiadanie miejsca do życia jest prawem człowieka” Y-Saatio⁶

W programach NM dostępność mieszkania jest zasadą kardynalną. Możliwość pobytu w lokalu jest traktowana tak samo jak dostęp do wsparcia psychiatry czy terapeuty. Uznaje się, że jest to warunek wstępny do uzyskania przez osobę będącą w długotrwałym kryzysie bezdomności poczucia bezpieczeństwa niezbędnego do podjęcia pracy nad problemami zdrowia psychicznego i fizycznego.

Pozyskiwanie lokali

Lokale własnościowe i wynajmowane

Y-Saatio to Fundacja, która dysponuje w sumie 11 tys. lokali w kraju. Jest właścicielem większości z nich, pewną część wynajmuje od prywatnych właścicieli. W oryginalnym programie NM (USA) lokale są pozyskiwane z rynku prywatnego a uczestnicy mają możliwość wybrania lokalu z puli dostępnych. Mogą być one dostępne na nieograniczony czas – wszystko zależy od umowy i przebiegu współpracy z wynajmującym właścicielem. Mieszkania bywają wyszukiwane przez organizację prowadzącą program lub za pośrednictwem agencji. Są wynajmowane na zasadach rynkowych, ale po przystępnych cenach. Właścicielom gwarantuje się płatność czynszu w imieniu klienta w oparciu o jego zasiłki.

W programach NM realizowanych w krajach posiadających zasób lokali miejskich udostępnianych osobom spełniającym kryteria niskiego dochodu i trudności w pozyskaniu mieszkania na własność podejmowano próby wykorzystania tego zasobu (m.in. w Lisbonie, Brukseli). Jest to korzystne ze względu na koszty najmu, niekorzystne z powodu wydłużonego okresu oczekiwania na lokal i potrzeby negocjacji z samorządami lokalnymi oraz często spotykanej koncentracji w jednym budynku czy okolicy lokali zasiedlonych przez osoby posiadające wiele wyzwań w życiu.

Trwałość pobytu

W filozofii NM zakłada się że mieszkanie jest prawem co oznacza, że jest dostępne zawsze, również po zakończeniu udziału Uczestnika w programie, jeśli osiągnie on sukces w rozwiązywaniu swoich problemów. Uczestnicy mogą przedłużyć umowę na lokal, w którym mieszkają podczas programu negocjując z właścicielem, lub przenieść się do innego udostępnionego na zasadach ogólnych. W Y-Saatio mogą ubiegać się o inne lokale z puli Fundacji lub aplikować o lokale miejskie. Z kolei, jeśli ich stan zdrowia wymaga więcej wsparcia, mogą uzyskać miejsce w specjalistycznej placówce.

Warunki udostępnienia lokali

Umowa najmu

W programach NM prawo do lokalu materializuje się poprzez określony kształt umowy gwarantującej uczestnikom pobyt w lokalu NM zgodnie z zasadami NM. W Finlandii kształt

⁶ <https://ysaatio.fi/en/housing-first-finland>

umowy najmu lokalu jest określony w prawodawstwie krajowym określającym na jakich warunkach można rozwiązać umowę z najemcą. Warunki te są *stricte* lokalowe: brak płatności oraz zakłócanie porządku społecznego poza lokalem. Jeżeli wynajmującym jest organizacja pozarządowa prowadząca program „Najpierw mieszkanie” lub inny program o charakterze mieszkaniowym, nie może narzucać najemcom dodatkowych warunków rozwiązania umowy np. na przykład z powodu braku współpracy z pracownikiem socjalnym, przyjmowania substancji, braku realizacji „kontraktu socjalnego”, itd. Jeśli organizacja dodaje takie warunki np. w postaci regulaminu placówki/programu, najemca może dochodzić swoich praw w sądzie. W programach Pathways to Housing First w USA, gdzie lokale są pozyskiwane od prywatnych właścicieli, obowiązują standardowe umowy najmu. Naturalnie nie ma w nich zapisów dotyczących przyjmowania substancji, konieczności opuszczenia czy powrotu do lokalu o określonej godzinie ani żadnych innych wymogów związanych z przebiegiem procesu terapeutycznego.

Oddzielenie lokalu od wsparcia

Zgodnie z filozofią NM wsparcie w programie zaczyna się w chwili zaangażowania się uczestnika i kończy w chwili, w której podejmie on świadomą decyzję, że już nie jest mu ono potrzebne, ponieważ osiągnął swoje cele (patrz: kończenie uczestnictwa). Udzielanie wsparcia przez zespół wspierający nie jest zależne od pobytu uczestnika w mieszkaniu: jeśli złamie warunki najmu, wsparcie jest świadczone dalej mimo nieprzebywania osoby w lokalu. Jeśli jednak ponownie wyrazi gotowość podjęcia próby pracy nad swoją sytuacją w lokalu NM, powinien uzyskać taką możliwość w programie, choć wybór lokalu może być znacznie ograniczony.

Opłaty za mieszkanie

Według skali wierności NM (Gilmer et al., 2013) opłaty oczekiwane od uczestników z tytułu najmu lokalu nie mogą przekraczać 30% ich dochodów, u co najmniej 85% uczestników programu. W Finlandii i USA opłaty są w istotnej części pokrywane w ramach systemu wsparcia społecznego: dodatków mieszkaniowych, zasiłków z tytułu bezrobocia, niepełnosprawności, a w USA również z dodatków i zasiłków dla weteranów. Zazwyczaj osoby latami mieszkające na ulicy posiadają jakieś własne dochody, choć nie są one udokumentowane umową, ponieważ pochodzą z pracy nieformalnej np. zbierania surowców do recyklingu, na złom, itd.

Standard lokali

Wielkość i wyposażenie

W programach NM w Finlandii przeciętne lokale, w których mieszka jedna osoba mają wielkość od 20 do 36 m². W USA lokale są obiektywnie większe i zazwyczaj składają się z kuchni, pokoju dziennego, sypialni oraz łazienki, wciąż jednak są to najmniejsze mieszkania według lokalnych standardów. Typowe umeblowanie jest zapewniane wraz z lokalem i obejmuje: łóżko, biurko lub kredens, kanapę, stolik, telewizor, stół kuchenny, krzesła do kuchni, garnki, naczynia i inne przedmioty kuchenne. W dniu przeprowadzki pracownicy udają się z klientem na zakupy po potrzebne artykuły gospodarstwa domowego i rzeczy osobiste, takie jak pościel, koce, poduszki, ręczniki, zasłona prysznicowa, środki do czyszczenia i prania (Tsemberis 2010). W belgijskim programie NM uczestnicy przed wprowadzeniem się do mieszkania otrzymują od prowadzących listę zadań do wykonania wraz z listą wyposażenia do kupienia, którą z założenia

mają realizować wspólnie. Założenie okazało się nadmierne, ponieważ wiele osób było w stanie zgromadzić elementy wyposażenia samodzielnie nie chodząc do sklepu. Uczestnicy nie zdawali sobie sprawy z posiadania takiej zdolności, ponieważ nigdy wcześniej nie musieli tego robić – nie mieszkali samodzielnie (Buxant et al., 2016). Walcząc o przetrwanie na ulicy zdobyli „kapitał społeczny” czyli sieć kontaktów, w ramach których uzyskiwali potrzebne wsparcie. W programach Pathways to Housing przyjmuje się zasadę, że mieszkania muszą być wyposażone w telefony lub klienci powinni je mieć zapewnione w inny sposób.

Rozproszone i „we wspólnym budynku”

W programach „Najpierw mieszkanie” na świecie wykorzystywane są dwa rodzaje lokali: rozproszone czyli zlokalizowane w różnych budynkach, pod różnymi adresami oraz we wspólnym budynku czyli zlokalizowane w jednym bloku, w którym wszystkie lub większość lokali jest zasiedlonych przez osoby uzyskujące wsparcie. W programach oryginalnych (Tsemberis, 2010) pozyskuje się mieszkania prywatne, zlokalizowane w przyzwoitych, ale nie najdroższych dzielnicach, z dostępem do komunikacji miejskiej i przyjaznej, włączającej społeczności. Zakłada się, że w jednym bloku/kamienicy na potrzeby programu nie powinno być pozyskanych więcej niż 20% lokali.

Programy „Najpierw Mieszkanie we wspólnym budynku” to forma NM wypracowana w Finlandii. Lokale NM w budynku spełniają standardy fizyczne, bezpieczeństwa najmu (umowa najmu), prywatności takie same jak lokale rozproszone, ale znajdują się w jednym bloku mieszkalnym, w którym dodatkowo swoją siedzibę ma zespół wspierający. Przykładem takiego budynku jest Vainola (Y-Foundation, 2018; FNMP, 2020).

ROZDZIAŁ 2. PROGRAM „NAJPIERW MIESZKANIE” FUNDACJI FUNDUSZ WSPÓŁPRACY

Partnerstwo NM FFW

Partnerstwo „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności” zostało zawiązane w celu realizacji projektu pod tym samym tytułem. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 oraz ze środków budżetu państwa na podstawie umowy o dofinansowanie nr UDA-POWR.04.03.00-00-0066/18-00 z dnia 28.06.2019 r. (FFW, 2019). Celem projektu jest „opracowanie, testowanie i wdrożenie Modelu trwałego kończenia bezdomności opartego o metodę „Najpierw mieszkanie” (Model NM) poprzez transfer, zaadaptowanie i wdrożenie oraz wymianę informacji i doświadczeń we współpracy z partnerem zagranicznym z Finlandii.”

Partnerstwo NM FFW zainicjowane zostało przez ekspertki metody „Najpierw mieszkanie” i psychiatrii środowiskowej oraz **Fundację Fundusz Współpracy**, organizację powołaną na początku lat 90. jako spółka Skarbu Państwa, specjalizującą się w zarządzaniu programami i projektami współfinansowanymi w ramach zagranicznych środków pomocowych⁷.

Fundacja Fundusz Współpracy FFW

Fundusz pełni rolę lidera partnerstwa i odpowiada za zarządzanie projektem. Głównym merytorycznym zadaniem Funduszu jest **prowadzenie Programu NM FFW**, co obejmuje stworzenie i prowadzenie zespołu specjalistów NM, przygotowanie do zamieszkania i obsługę najmu lokali miejskich, rekrutację i zaangażowanie uczestników. FFW prowadzi także wymianę doświadczeń z partnerem zagranicznym oraz gromadzi fundusze na rzecz remontów i wyposażenia lokali NM. Pierwotnie zadaniem FFW było także wewnętrzne monitorowanie wierności wdrażanego rozwiązania oraz opracowanie ostatecznego modelu NM dla Warszawy. Po pierwszych doświadczeniach partnerstwa, od marca 2020 r. zadania te zostały przeniesione do partnera projektu Fundacji Najpierw Mieszkanie Polska. FFW nie posiada wcześniejszych doświadczeń w realizacji projektów o charakterze mieszkaniowym lub psychiatrii środowiskowej adresowanych do osób doświadczających bezdomności, posiada za to bogate doświadczenie we wdrażaniu rozwiązań na rzecz ekonomii społecznej i integracji zawodowej.

Biuro Polityki Lokalowej m.st. Warszawy BPL

Biuro Polityki Lokalowej m.st. Warszawy jako partner samorządowy odpowiada za **zapewnienie 20 mieszkań** na rzecz uczestników programu NM FFW oraz opracowanie ścieżki prawnej gwarantującej liderowi tytuł prawny do lokali wykorzystywanych w programie, a także uzyskanie przez uczestników Programu NM, którzy zakończą go z sukcesem i będą spełniać warunki uzyskania pomocy mieszkaniowej z zasobów m.st. Warszawy, ciągłości otrzymywania takiej pomocy. Ważną rolą BPL jest informowanie o Programie NM innych samorządów lokalnych, w tym samorządów warszawskich dzielnic oraz współuczestniczenie w ocenie jego testowania i rezultatów (FFW, 2019).

⁷ <https://cofund.org.pl/fundacja>

Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska FNMP

Partnerem projektu jest Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska. Fundacja znalazła się w partnerstwie pod starą nazwą, z planem przekształcenia jej pod koniec działania partnerstwa w polski *think tank* „Najpierw mieszkanie”, który będzie rękojmą trwałości programu NM i kontynuatorem upowszechniania filozofii NM. Stosowne zmiany w statucie i organach Fundacji zostały przyjęte znacznie szybciej, już w maju 2020. Misją FNMP jest tworzenie osobom doświadczającym długotrwałej bezdomności i kryzysów psychicznych warunków do powrotu do pełnego zdrowia i trwałego zakończenia kryzysu bezdomności m.in. poprzez realizację programów „Najpierw mieszkanie”. Po pierwszym półroczu działania Partnerstwa NM FFW zadania FNMP, do których pierwotnie należało stworzenie Portalu „Najpierw mieszkanie”, uległy rozszerzeniu wraz z przejściem do grona pracowników Fundacji współautorki koncepcji partnerstwa i Programu NM FFW, a także specjalistki ds. trwałego systemu gromadzenia funduszy na rzecz NM. Obecnie zadaniem FNMP jest monitorowanie wierności Programu NM FFW, stworzenie oraz prowadzenie portalu NM oraz stworzenie systemu gromadzenia funduszy na rzecz trwałości programów NM w Polsce.

Y-Saatio/Y-Foundation

Partnerem zagranicznym projektu jest fińska Y-Saatio (ang. *Y-Foundation*), lider NM na świecie. Fundacja została powołana w 1985 roku przez samorzady lokalne pięciu największych fińskich miast, organizacje pozarządowe wspierające ludzi doświadczających bezdomności m.in. Fiński Czerwony Krzyż, Fiński Ewangeliczny Kościół Luterski, Krajowe Towarzystwo Zdrowia Psychicznego, Krajowy Związek Regionów oraz Konfederację Fińskich Firm Budowlanych i Związek Zawodowy Przemysłu Budowlanego. Obecnie dysponuje ponad dziesięcioma tysiącami tanich lokali na wynajem, ponad pięcioma tysiącami rozproszonych lokali dla osób z doświadczeniem bezdomności, oraz 1293 samodzielnymi lokalami we wspólnych budynkach przeznaczonych dla osób z doświadczeniem bezdomności o wysokich potrzebach wsparcia (Kaakinen, 2020)⁸. Rolą Y-Saatio w partnerstwie jest konsultowanie przebiegu wdrożenia pod kątem zgodności z transferowanym rozwiązaniem poprzez wizyty ekspertów, konsultacje wypracowywanych produktów oraz zorganizowanie wizyt studyjnych i pogłębionych staży terapeutycznych dla specjalistów NM w Finlandii.

Eksperci Y-Saatio byli zaangażowani w stworzenie i wdrożenie trzech fińskich krajowych programów redukcji długotrwałej bezdomności opartych o filozofię NM realizowanych we współpracy z rządem centralnym i samorządami lokalnymi od 2008 roku: Narodowego programu redukcji długotrwałej bezdomności Pavvo I w latach 2008-2011 i Pavvo II w latach 2012-2015 (Pleace et al, 2015) oraz Planu Działania na rzecz zapobiegania bezdomności w latach 2016-2019 (Pleace, 2017). Od 2016 r. wraz z Europejską Federacją Krajowych Organizacji Pracujących na rzecz Osób Bezdomnych FEANSA Y-Saatio prowadzi Housing First Europe Hub, grupę skupiającą ekspertów programów NM na świecie, wspierającą wymianę doświadczeń poprzez webinaria, konferencje, badania, szkolenia i publikacje.

⁸ Dane przedstawione przez Juhę Kaakinen, Prezydenta Y-Saatio podczas Seminarium Partnerstwa NM FFW „Zero bezdomności w Finlandii” 21 stycznia 2020 r. w Warszawie: <https://najpierwmieszkanie.org.pl/publikacje/aktualnosc/kolejny-testowy-artykul/>

Pracownicy i pracowniczki Partnerstwa NM FFW

Partnerstwo zatrudnia kilkunastu pracowników. Lider Fundacja Fundusz Współpracy zatrudnia koordynatorkę projektu, specjalistę ds. merytorycznych, w tym współpracy ponadnarodowej, fundraiserkę, specjalistę ds. finansów oraz kierowniczkę zespołu specjalistów wraz z 8 specjalistami. Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska zatrudnia koordynatorkę ds. modelu „Najpierw mieszkanie”, specjalistkę ds. systemu gromadzenia funduszy, oraz specjalistkę ds. Portalu „Najpierw mieszkanie”. Partner samorządowy do realizacji celów partnerstwa wyznaczył troje pracowników m.in. w randze naczelnika wydziału, podobnie jak partner zagraniczny m.in. koordynatorkę Housing First Europe Hub oraz Dyrektora Krajowej sieci szkolenia „Najpierw mieszkanie”. W partnerstwie funkcjonują dwa zespoły: ds. wdrożenia złożony z przedstawicieli lidera i partnerów oraz zespół specjalistów tworzony przez specjalistów NM. Nadzór nad realizacją celów partnerstwa sprawuje Rada partnerów. Zespół ds. wdrożenia spotyka się co najmniej raz w miesiącu, Rada partnerów raz na kwartał.

Grupa docelowa

Partnerstwo zostało powołane na rzecz dwóch grup docelowych. Pierwszą z nich są osoby doświadczające długotrwałej bezdomności i kryzysów psychicznych. Grupa ta została określona jakościowo jako osoby skrajnie wykluczone, doświadczające długotrwałej bezdomności, rzadko zdiagnozowanych kryzysów psychicznych, wręcz podwójnej diagnozy chorób psychicznych, wykluczonych ze względu na swój stan zdrowia lub fakt bezdomności z lokalnych systemów wsparcia oraz ilościowo: 170 osób uzyskujących wsparcie w różnym zakresie. Drugą grupą docelową projektu są pracownicy warszawskich instytucji pomocy i integracji społecznej, urzędów i agend samorządu miejskiego oraz organizacji pozarządowych.

Trwałość

Wdrożeniu Programu NM na rzecz 170 osób towarzyszą działania na rzecz trwałości programu obejmujące współpracę z pracownikami instytucji warszawskich dzielnic, diagnozę lokalną dotyczącą skali zapotrzebowania na wsparcie metodą NM (FNMP, 2020), Portal „Najpierw mieszkanie” www.najpierwmieszkanie.org.pl oraz system gromadzenia funduszy na rzecz NM.

Wdrożony i monitorowany pod kątem wierności transferowanemu rozwiązaniu Program NM FFW wraz z efektywnie prowadzonymi działaniami towarzyszącymi ma stać się kołem zamachowym dla przemiany warszawskiego systemu wsparcia wobec bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego w system „Najpierw mieszkanie”. Realizacji celu partnerstwa sprzyja równoległa realizacja podobnego projektu transferującego program „Najpierw mieszkanie” m.in. w Warszawie, przez Partnerstwo Towarzystwa Pomocy Św. Brata Alberta we współpracy z warszawskim samorządem (Biuro Pomocy i Projektów Społecznych) i partnerem zagranicznym z Portugalii.

UCZESTNICY

Kim są uczestnicy

Grupy projektowe

Możliwość uczestnictwa w Programie NM FFW jest kierowana do osób z doświadczeniem długotrwałej bezdomności i towarzyszących niekoniecznie zdiagnozowanych i nieobjętych wsparciem zaburzeń psychicznych lub wręcz współwystępujących zaburzeń psychicznych (podwójnej diagnozy). Powyższe cechy określone są profilem potrzeb NM. Wszystkie osoby o takim profilu, bez względu na zaangażowanie do udziału w programie NM FFW, to potencjalni uczestnicy NM. W programie NM FFW dodatkowym kryterium jest przebywanie na terenie Warszawy i lokowanie tutaj interesów życiowych.

Wyróżnione zostały trzy sytuacje, w jakich mogą znajdować się uczestnicy programu w chwili przystępowania do niego. Wszystkie osoby łączy profil potrzeb NM, a różni aktualna sytuacja mieszkaniowa oraz zakres wsparcia jaki mogą uzyskać. Opis grup przedstawiono w Tabeli 3:

Tabela 3. Grupy projektowe – uczestnicy NM i osoby objęte wsparciem uzupełniającym.

G20	GN20	G130
Grupa z przestrzeni publicznej i miejsc niemieszkalnych	Grupa z miejskiego zasobu mieszkaniowego	Grupa uzupełniająca
20 uczestników	20 uczestników	130 osób
<p>posiadający zaburzenie psychiczne lub współwystępujące zaburzenia psychiczne (podwójną diagnozę)</p> <p>doświadczający długotrwałej bezdomności</p> <p>aktualnie przebywający „na ulicy” i/lub w miejscach niemieszkalnych</p> <p>posiadający związek z m.st. Warszawa</p> <p>nie posiadający tytułu prawnego do lokalu</p>	<p>posiadający zaburzenie psychiczne lub współwystępujące zaburzenia psychiczne (podwójną diagnozę)</p> <p>z doświadczeniem długotrwałej bezdomności</p> <p>będący lokatorami w zasobie mieszkaniowym m.st. Warszawy (najem socjalny lub komunalny) lub oczekujących na lokal z zasobów miasta, który ma być udostępniony do zasiedlenia w ciągu 4 mies. od kwalifikacji do programu</p>	<p>o profilu potrzeb zbliżonym do NM</p> <p>doświadczających długotrwałej bezdomności</p> <p>objętych wsparciem lokalnych instytucji, które wymaga uzupełnienia o kilka usług świadczonych w Programie NM FFW</p>

Szczegółowe operacyjne definicje pojęć zastosowanych powyżej w opisie sytuacji grup projektowych zostały wypracowane na początku realizacji projektu przez FFW i opisane w Diagnozie wstępnej (FNMP, 2020). Definicje te będą weryfikowane podczas wdrażania modelu.

Doświadczenie bezdomności we wszystkich działaniach projektowych m.in. w definicji potencjalnego uczestnika NM, uczestnika programu NM FFW i profilu potrzeb NM jest definiowane w oparciu o Europejską Typologię Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS⁹, zgodnie z dokumentem pt. „Wytyczne w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020 (załącznik 2: Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych 2014-2020 EFS)¹⁰.

Operacyjne definicje pojęć dotyczących sytuacji uczestników programu NM FFW zgodnie z Diagnostą wstępną Partnerstwa NM FFW (FNMP, 2020):

- **Zaburzenia psychiczne oraz współwystępujące zaburzenia psychiczne czyli podwójna diagnoza** są rozumiane jako posiadanie uzasadnionego podejrzenia ze strony pracownika wspierającego np. pracownika socjalnego, streetworkera) lub diagnozy takowych. Przykładowe zaburzenia to: choroba afektywna dwubiegunowa, schizofrenia, próby samobójcze, zaburzenia adaptacyjne, depresja i współwystępujące uzależnienia od substancji psychoaktywnych i behawioralne np. od hazardu, seksu, itd.
- **Długotrwała bezdomność** to trwające co najmniej trzy lata doświadczanie bezdomności obejmujące następujące kategorie operacyjne ETHOS: 1. w przestrzeni publicznej; 2. w noclegowniach, w kontakcie ze streetworkerami; 3. w placówkach dla bezdomnych; 4. w schroniskach dla kobiet; 5.2. w zakwaterowaniu dla migrujących pracowników; 6. mający opuścić instytucje (penitencjarne, zdrowotne, pieczy zastępczej); 8. w lokalach niezabezpieczonych (czasowo u rodziny lub przyjaciół, wynajmujący bez umowy, bez umowy zajmujący ziemię); 9. zagrożeni eksmisją; 11: w konstrukcjach tymczasowych)
- **Aktualne przebywanie „na ulicy” lub w miejscach niemieszkalnych** oznacza sytuacje mieszkaniowe ETHOS w kategoriach operacyjnych 1, 2, 11: 1. w przestrzeni publicznej; 2. w noclegowniach i/lub w kontakcie ze streetworkerami; 11. w konstrukcjach tymczasowych/nietrwałych) przez co najmniej trzy miesiące.
- **Długotrwała bezdomność u lokatorów w dzielnicowym zasobie mieszkaniowym (GN20)** jest rozumiana jak wyżej, jeśli jest spełniona bezpośrednio przed trafieniem do lokalu z zasobu miejskiego i obejmuje doświadczenie co najmniej 3 miesięcy przebywania „na ulicy” (ETHOS 1, 2, 11).
- **Związek z m.st. Warszawa** jest rozumiany jako przebywanie na terenie m.st. Warszawa od co najmniej trzech lat, posiadanie w mieście centrum aktywności życiowej i lokowanie tutaj interesów życiowych. Posiadanie zameldowania lub ostatniego zameldowania na terenie m.st. Warszawy nie jest wymagane, jeśli kryteria przebywania będą spełnione. Do lokalu NM w danej dzielnicy kwalifikowane będą w pierwszej kolejności osoby, które przebywają na terenie tej dzielnicy, nie można jednak wykluczyć osób z innych dzielnic.
- Do udziału w programie w grupie G20 **nie** będą kwalifikowane osoby **posiadające tytuł prawny do mieszkania** dyskwalifikujący z ubiegania się o pomoc mieszkaniową z zasobów m.st. Warszawa na zasadach ogólnych.

⁹ https://www.feantsa.org/download/pl_7386404743356865659.pdf

¹⁰ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/59712/za1_2_WLWK_EFS_09_07_2018.pdf

Kwalifikacja uczestników

Podczas realizacji pilotażowego programu NM FFW na rzecz niewielkiej grupy potencjalnych uczestników w mieście (FNMP, 2020) nie ma możliwości skorelowania procesu kwalifikowania do programu z ogólnym systemem kierowania do pomocy miejskiej, tak jak np. w przytoczonym wcześniej systemowym przykładzie z Waszyngtonu. Niemniej jednak proces kierowania do programu NM FFW wymaga zaangażowania instytucji lokalnych wspierających osoby doświadczające bezdomności i kryzysów psychicznych, ponieważ jest uruchamiany przez instytucję, która wcześniej nie prowadziła bezpośrednich aktywnych działań na rzecz potencjalnych uczestników NM. Do zespołu specjalistów NM celowo rekrutowani byli terapeuci, terapeuci środowiskowi oraz inni pracownicy, którzy wcześniej raczej nie pracowali w środowisku osób doświadczających bezdomności gdzie dominują inne niż w NM wartości. W konsekwencji w Programie NM FFW kwalifikacja uczestników musi być prowadzona we współpracy z lokalnymi instytucjami mającymi wśród swoich klientów potencjalnych uczestników, czyli prowadzącymi programy streetworkingu, ogrzewalnie, noclegownie i inne usługi kierowane do osób z przestrzeni publicznej i miejsc niemieszkalnych.

Kwalifikacja do Programu NM FFW jest dwustopniowa: **wstępna i ostateczna**. Oba etapy kwalifikacji odbywają się bez udziału potencjalnych uczestników i bez ujawniania ich danych osobowych pracownikom programu NM FFW.

Kwalifikacja wstępna jest prowadzona w oparciu o zgłoszenia o potencjalnych uczestnikach przekazane przez lokalne instytucje kierujące. W dalszym okresie realizacji projektu zespół dokonuje kwalifikacji wstępnej samodzielnie na podstawie nabytego w trakcie realizacji programu rozeznania sytuacji potencjalnych uczestników NM (np. udział w lokalnych patrolach streetworkerskich, zespołach mobilnych środowiskowych centrów zdrowia psychicznego oraz prowadzenie własnych patroli mobilnych w środowisku).

Zalecenia dotyczące procesu kwalifikacji do Programu NM FFW wypracowane w pierwszym okresie realizacji programu:

- Instytucje zewnętrzne nie mogą skierować potencjalnego uczestnika NM do programu, mogą poinformować o jego sytuacji zespół specjalistów NM oraz rekomendować do zakwalifikowania.
- **Kwalifikacji wstępnej** dokonuje zespół specjalistów NM na podstawie informacji o sytuacji potencjalnego uczestnika od instytucji kierującej. Do przekazania informacji służy kwestionariusz pt. „Fiszka NM” (FNMP, 2020) opisujący sytuację mieszkaniową wg. ETHOS, zdrowotną i związek z Warszawą. Zespół specjalistów może pogłębiać informacje w wywiadzie z pracownikami instytucji kierującej.
- Kwalifikacja wstępna przebiega „na ślepo” czyli bez ujawniania zespołowi specjalistów NM danych osobowych identyfikujących osobę. W Fiszce NM gromadzone są dane kodujące zpseudonimizowane pozwalające na stwierdzenie czy osoby zgłaszane przez różne instytucje są tymi samymi osobami, ale nie stanowiące danych osobowych w rozumieniu przepisów dotyczących przetwarzania danych osobowych.
- Osoby będące lokatorami w dzielnicowych zasobach mieszkaniowych (GN20) kwalifikuje zespół specjalistów na podstawie **rekomendacji instytucji dzielnicowych** (wspólnie OPS, WZL, ew. poradnia zdrowia psychicznego). W dzielnicach, które

udostępniły lokale na rzecz programu NM FFW rekomendacja instytucji dzielnicowych ma decydujące znaczenie. Szczegółowe kryteria kwalifikacji powinny zostać doprecyzowane podczas realizacji projektu we współpracy z dzielnicami.

- Warunkiem kwalifikacji lokatorów z dzielnicowych zasobów mieszkaniowych (GN20) jest co najmniej **posiadanie przez nie zweryfikowanego przez instytucje lokalne prawa do pomocy mieszkaniowej z zasobów miasta**. Mogą to być osoby, które: są już najemcami lokali w ramach najmu na czas określony lub nieokreślony, lub oczekują na wskazanie i zasiedlenie lokalu, które nastąpi w okresie nie dłuższym niż 4 miesiące od zaangażowania do Programu, tak aby okres uczestnictwa mógł być nie krótszy niż 18 miesięcy.
- Warunkiem kwalifikacji lokatorów z dzielnicowych zasobów mieszkaniowych (GN20) jest **zapewnienie im bezpieczeństwa najmu lokalu** w okresie uczestnictwa w programie oznaczające, że umowa najmu lokalu nie zostanie im wypowiedziana podczas uczestnictwa, nawet jeżeli wcześniej było takie zagrożenie; jeśli okres umowy najmu lokalu mija w trakcie uczestnictwa umowa zostanie przedłużona przynajmniej na czas uczestnictwa z szansą na dalsze przedłużenie; lokalne instytucje pomocy społecznej zapewnią wsparcie finansowe pozwalające na regulowanie opłat (czynsz i media) np. w formie zasiłków z pomocy społecznej przyznawanych na wniosek uczestnika w porozumieniu z zespołem specjalistów.
- Osoby mające skorzystać ze wsparcia uzupełniającego (G130) do zespołu specjalistów kierują lokalne instytucje dzielnicowe oraz organizacje pozarządowe.
- **Ostateczna kwalifikacja** jest dokonywana przez psychiatrę oraz terapeutów z zespołu specjalistów NM na podstawie informacji uzyskanych w wyżej opisanym procesie. W przypadku osób, które nie posiadają formalnej diagnozy zaburzeń psychicznych zespół specjalistów stwierdza występowanie ich podejrzenia i na tej podstawie podejmuje decyzję.
- Proces kwalifikacji kończy się ustaleniem, że wobec danej osoby zespół specjalistów podejmie próbę zaangażowania do uczestnictwa w Programie NM FFW.
- Tylko członkowie zespołu specjalistów NM mogą dokonywać **zaangażowania** potencjalnego uczestnika, czyli poinformować go o możliwości uczestnictwa w programie NM. Wzbudzanie fałszywych nadziei u uczestnika przed ostateczną kwalifikacją np. poprzez poinformowanie go, żeby zgłosił się do programu lub wypełnił Fiskę NM, ponieważ dzięki temu „dostanie mieszkanie” jest sprzeczne z zasadami programu NM FFW i filozofią NM.
- Poinformowanie potencjalnego uczestnika NM przez osobę spoza zespołu specjalistów o możliwości automatycznego uzyskania mieszkania w programie dyskwalifikuje go z udziału.

Pilotażowy charakter programu NM FFW oznacza konieczność zadbania o dywersyfikację sytuacji uczestników, tak aby na tyle na ile jest to możliwe przy małej skali programu, móc obserwować jego działanie na rzecz uczestników o różnej historii bezdomności i zdrowotnej. Im większa różnorodność, tym większa możliwość sprawdzenia działania programu i w konsekwencji lepszego dostosowania go do przyszłego wdrożenia w lokalnym kontekście. Choć, jak ostrzega Tsemberis (2010), nawet posiadając ogromne doświadczenie w pracy metodą NM, nie jest możliwe ustalenie „rokowania” przebiegu uczestnictwa i sukcesu w programie dla żadnego klienta.

Angażowanie uczestników

Warszawski Program NM FFW jest adresowany do osób, które mają dużo doświadczeń w korzystaniu z różnego rodzaju wsparcia, głównie z tytułu bezdomności, ale też medycznego, pomocy społecznej, motywowanego wartościami religijnymi i obywatelskimi. Doświadczyli wielu kontaktów z pracownikami policji, straży miejskich, służby więziennej, wiele razy byli w placówkach ostatecznie decydując się na życie poza nimi w skrajnie trudnych warunkach przestrzeni publicznej (patrz np. wizualizacja interakcji potencjalnych uczestników NM z instytucjami na podstawie badania eksploracyjnego NMROD¹¹). Pracownicy różnych instytucji wiele im obiecywali, jednak – o czym świadczy trwająca bezdomność – interwencje te nie przyniosły efektów w postaci zakończenia bezdomności. Zaangażowanie do udziału w Programie NM FFW będzie skuteczne i realne, jeśli wbrew tym doświadczeniom, członkom zespołu specjalistów uda się wzbudzić w nich przeświadczenie, że tym razem będzie inaczej.

Zalecenia dotyczące procesu angażowania do programu NM FFW wypracowane w pierwszym okresie działania Partnerstwa NM FFW:

- Do udziału w programie NM FFW mogą być angażowane wyłącznie osoby, które przeszły kwalifikację wstępną i ostateczną (dokonywaną przez zespół specjalistów bez udziału uczestników).
- Decyzja o przystąpieniu do Programu NM FFW jest decyzją potencjalnego uczestnika i przebiega w procesie **angażowania**. To osoba wybiera udział w programie, a nie pracownicy programu wybierają osobę na podstawie analizy spełniania kryteriów.
- Przed rozpoczęciem procesu angażowania potencjalnego uczestnika zespół specjalistów zasięga opinii Koordynatorki ds. Modelu FNMP, przekazując jej w tym celu dokumentację zgromadzoną w ramach procesu kwalifikacji wstępnej i ostatecznej.
- Do nawiązania kontaktu przez członków ZS z osobą zakwalifikowaną konieczne jest wyrażenie przez nią zgody na przetwarzanie danych osobowych przez instytucję prowadzącą program. Wymagane prawnie zgody uzyskuje przedstawiciel instytucji kierującej.
- Pracownik instytucji kierującej umawia potencjalnego uczestnika na pierwsze spotkanie z członkami zespołu specjalistów „*fundacji zajmującej się pomocą osobom w kryzysie bezdomności*”. Uczestnik może ustalić miejsce spotkania. W spotkaniu bierze udział dwoje członków zespołu specjalistów.
- Celem pierwszego spotkania jest poznanie specjalistów przez potencjalnego uczestnika i przekazane mu podstawowych informacji o wsparciu na jakie może liczyć ze strony zespołu. Podczas spotkania zespół zadaje kluczowe pytanie NM: „*W czym/jak możemy pomóc? Czego Pan/Pani potrzebuje/potrzebujesz?*” dbając o to, aby potencjalny uczestnik mógł w pełni zrozumieć zasady oferowanej pomocy, w szczególności decydowanie i zdrowienie.
- Angażowanie **nie polega** na angażowaniu do pobytu w mieszkaniu. Zespół specjalistów angażuje osobę do pracy nad wyzwaniem, problemami, cierpieniem identyfikowanym przez nią w jej sytuacji życiowej, np. brakiem poczucia bezpieczeństwa, brakiem jedzenia, nieświadomością sytuacji urzędowej czy wreszcie brakiem mieszkania. Jeśli

¹¹ <https://www.czynajpierwmieszkanie.pl/bezdomnosc/wizualizacja/#/? k=4f3lx4>

podczas tego procesu pojawi się potrzeba pobytu w lokalu NM, istotą programu jest jej zapewnienie, ale potrzeba ta nie powinna być wyprzedzana przez zespół.

- Od chwili udanego zaangażowania osoby do udziału w programie, zespół specjalistów bierze na siebie odpowiedzialność zapewniania uczestnikowi możliwości pracy nad jego problemami życiowymi zgodnie z filozofią NM, m.in. zapewnienia możliwości zamieszkania w lokalu NM w chwili, w której uczestnik wyrazi taką potrzebę oraz dostępu do specjalistycznego wsparcia.

Kończenie uczestnictwa

Czas uczestnictwa w Programie NM FFW jest formalnie ograniczony trzyletnim okresem działania Partnerstwa NM FFW, który wynika z zasad konkursu, zapewniającego finansowanie Programu NM FFW. Rozpoczęcie realizacji Programu NM FFW zaplanowano na sześć miesięcy od rozpoczęcia działania partnerstwa. Początek udziału dla uczestników Programu jest uzależniony od udostępnienia mieszkań z zasobów warszawskich dzielnic w planowanym rytmie pięciu lokali co kwartał w pierwszym roku działania Programu. Po pięć osób z grup G20 i GN20 miało zatem rozpocząć uczestnictwo od początku funkcjonowania Programu, kolejne grupy 10 uczestników po trzech, sześciu i dziewięciu miesiącach. Uczestnictwo w programie musi się zakończyć po 30, 27, 24 i 21 miesiącach dla kolejnych dziesięcioosobowych grup uczestników. Ograniczenia projektowe siłą rzeczy wyznaczają koniec uczestnictwa bez względu na spełnienie warunków kończenia uczestnictwa określonych w metodzie NM na świecie.

Minimalne okoliczności, w których zakończenie udziału może być rozważane – poza decyzją uczestnika – to stan, w którym uczestnik:

- posiada zapewniony trwały tytuł prawny do lokalu przyznanego na zasadach ogólnych nie związanych z uczestnictwem w Programie NM FFW np. może zasiedlić lokal w ramach najmu na czas określony (socjalnego) lub nieokreślony (komunalnego), może wrócić do lokalu rodzinnego, ma zapewnione miejsce w lokalu ze wsparciem stosownie do potrzeb zdrowotnych i swojej decyzji np. w domu pomocy społecznej.
- posiada stały dochód z przewidywalnego źródła np. zasiłek stały z pomocy społecznej, wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia w wysokości pozwalającej na zaspokojenie potrzeb z zakresu minimum egzystencji, w pożądanej wysokości minimum socjalnego. Wartości minimum egzystencji i socjalnego określone są co roku przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych¹². W 2019 roku wynosiły one odpowiednio 616,55 PLN oraz 1212,59 PLN dla jednoosobowych gospodarstw domowych.
- posiada wiedzę o ofercie i umie korzystać z pomocy świadczonej w ramach usług ogólnego systemu wsparcia m.in. ośrodków pomocy społecznej, podstawowej opieki zdrowotnej, poradni zdrowia psychicznego, urzędu dzielnicy, instytucji kultury, lokalnych organizacji pozarządowych.
- posiada umiejętności niezbędne do utrzymywania się w mieszkaniu: umie gospodarować budżetem domowym, regulować na bieżąco opłaty związane z mieszkaniem, dbać o porządek sanitarny w mieszkaniu i w częściach wspólnych budynku oraz porządek społeczny w częściach wspólnych budynku i sąsiedztwie

¹²https://www.ipiss.com.pl/aktualnosci_stale/

Zasady kończenia uczestnictwa paradoksalnie mają znaczenie podczas całego okresu uczestnictwa, również na początku. Wsparcie według filozofii NM jest nowatorskie w Warszawie i prawdopodobnie zdecydowana większość potencjalnych uczestników nigdy nie spotkała się ze stosowanymi w NM zasadami, dlatego przed zaakceptowaniem decyzji o przedwczesnym zakończeniu udziału np. na etapie angażowania, zespół specjalistów powinien dołożyć wszelkich starań aby upewnić się, że osoba dobrze rozumie ofertę pomocy i wartości NM. Brak zgody na udział lub niechęć do kontynuacji może być podyktowana wcześniejszymi negatywnymi doświadczeniami korzystania z pomocy, które standardowo obejmują podpisanie kontraktów i regulaminów zawierających cele niezgodne z aktualnymi celami osoby oraz warunki w jej oczach nie do spełnienia m.in. ze względu na stan zdrowia (np. uzależnienie) czy potrzebę decydowania o własnym życiu.

WSPARCIE

Indywidualne plany działania i umowa uczestnictwa

W programie NM FFW indywidualny plan działania jest tworzony przez uczestnika w miarę stawiania sobie przez niego celów i działań, które chciałby zrealizować w swoim życiu. Proces ten jest wspierany przez zespół specjalistów, który pomaga porządkować cele i zrozumieć co jest potrzebne do ich realizacji: jakie atuty ma uczestnik, jakie bariery mogą się pojawić, jakie działania warto wziąć pod uwagę i co ze swojej strony może zrobić zespół specjalistów.

Indywidualny plan działania obejmuje:

- cele jakie stawia sobie uczestnik
- opis mocnych stron uczestnika
- opis barier dla osiągnięcia celów
- opis działań uczestnika na rzecz ich osiągnięcia
- opis działań zespołu wspierającego na rzecz ich osiągnięcia

Realizacja planu jest omawiana z uczestnikiem na bieżąco, podczas codziennej współpracy w miarę osiągania, zmieniania, rezygnowania, poddawania się, ponoszenia porażek w realizacji kolejnych celów.

Równolegle do pracy z uczestnikiem zespół specjalistów NM monitoruje indywidualne plany działania podczas spotkań zespołu, tak aby plan każdego uczestnika omówiony został przez cały zespół nie rzadziej niż raz na dwa-trzy miesiące. Porządkowaniu tego procesu służy tabela przyporządkowująca cele, mocne strony, bariery i działania do komplementarnych obszarów życia człowieka obejmujących: zdrowie psychiczne, zdrowie fizyczne, rodzinę/relacje, sprawy prawne, finanse, dokumenty, pracę, edukację, sprawy socjalne, sprawy mieszkaniowe. Poszczególne obszary są uzupełniane w miarę rozwoju współpracy z uczestnikiem – to nie jest tabela, która w całości musi być wypełniona podczas serii spotkań w procesie angażowania czy przed przeprowadzeniem się do lokalu czy też w jakimkolwiek innym momencie uczestnictwa.

Umowa uczestnictwa i pobytu w mieszkaniu

W programie NM FFW warunki uczestnictwa oraz warunki pobytu w mieszkaniu są określone w jednej umowie. Przedmiotem umowy jest „udzielenie uczestnikowi projektu form pomocy według idei „Najpierw mieszkanie” polegających na zapewnieniu na czas trwania projektu możliwości pobytu w samodzielnym mieszkaniu oraz zindywidualizowanym wsparciu ze strony zespołu specjalistów.

W umowie wskazane są następujące prawa uczestników do ... :

- pobytu w zaakceptowanym przez siebie mieszkaniu przeznaczonym do samodzielnego użytkowania na czas trwania projektu
- korzystania z bezpłatnego wsparcia ze strony zespołu, dostosowanego do jego bieżących i zgłaszanych potrzeb,
- decydowania o zakresie, modyfikacjach czy odmowie korzystania z poszczególnych form wsparcia z wyjątkiem cotygodniowych wizyt członków zespołu,
- samo decydowania o przyjmowaniu leków, udziału w leczeniu czy terapii uzależnień
- korzystania ze wszystkich urządzeń i wyposażenia znajdującego się w mieszkaniu przekazanych w formie bezpłatnego użyczenia.

... oraz obowiązki uczestników przebywających w lokalach programowych:

- przyjmowanie u siebie w mieszkaniu, po wcześniejszym ustaleniu terminu wizyty co najmniej raz w tygodniu członków zespołu,
- przestrzeganie obowiązujących zasad współżycia społecznego mieszkańców zawartych w regulaminie porządku domowego budynku, w którym znajduje się mieszkanie,
- udział w co miesięcznym ponoszeniu kosztów utrzymania wynajmu mieszkania w wysokości 1/3 swojego deklarowanego miesięcznego dochodu, maksymalnie do wysokości za czynsz oraz media takiej jak np. prąd, gaz, Internet.
- zobowiązanie do nieprzyjmowania na noc gości, niepodnajmowania mieszkania oraz nieoddawania mieszkania ani urządzeń i wyposażenia mieszkania w bezpłatne użyczenie innym osobom.

Umowa uczestnictwa może zostać rozwiązana gdy taką decyzję podejmie uczestnik lub realizator projektu czyli FFW. Decyzja o rozwiązaniu musi być przekazana na piśmie. Uczestnik może rozwiązać umowę w każdej chwili, realizator projektu w określonych sytuacjach:

- w sytuacji nieprzestrzegania przez uczestników obowiązków związanych z przebywaniem w lokalach programowych (opisanych wyżej)
- w sytuacji braku kontaktu z uczestnikami przez okres dłuższy niż 3 tygodnie
- wypowiedzeniu umowy najmu w danym lokalu NM realizatorowi programu (FFW) przez właściciela lokalu (m.st Warszawa lub prywatnego)

W umowie jest zaznaczone, że uczestnicy programu, którzy opuścili mieszkanie pozostają uczestnikami i przy wsparciu zespołu mogą nadal pracować nad ponowną możliwością pobytu w mieszkaniu w miarę dostępności mieszkań w projekcie. Wzór umowy stanowi Aneks 2.

Zespół wspierający – zespół specjalistów NM

W programie NM FFW zaplanowano funkcjonowanie zespołu specjalistów NM zorganizowanego w formule **asertywnego wsparcia środowiskowego AWŚ**.

Metoda środowiskowa, ciągłość pomocy, wielodyscyplinarność

Metoda środowiskowa. Miejscem pracy członków zespołu specjalistów NM FFW jest środowisko przebywania potencjalnych uczestników. Na początku uczestnictwa będą to prawdopodobnie warszawskie ławki w parkach, murki na skwerach, samodzielnie sklecone namioty w miejskich lasach, kolejka do wydawanego posiłku, poradnia zdrowia, noclegownia i schronisko, bar mleczny, z czasem lokal NM, lokal socjalny lub komunalny, szpital, biuro/siedziba organizacji kierującej. Ważne jest, aby w miejscu spotkania jego uczestnicy mogli swobodnie rozmawiać i czuli się bezpiecznie.

Choć większość czasu pracy specjalistów poświęcona jest na działania w terenie, wciąż potrzebują miejsca, w którym mogą omówić sytuację uczestników podczas spotkań zespołu, spotkać się na superwizji, przygotować pisma dotyczące uczestników, przechowywać dokumentację a także spotkać się z uczestnikami, jeśli konieczny jest „gabinetowy” charakter spotkania. W Programie NM FFW lokal ma być pozyskany w ramach współpracy z partnerem samorządowym. Lokal ma składać się z pomieszczenia do spotkań zespołu (10-12 osób, 25-30 m²) z aneksem kuchennym, pomieszczenia do cichej pracy członków zespołu (4 stanowiska plus przestrzeń na dokumenty chronione, ok. 20-25 m²), pokoju spotkań indywidualnych z pacjentami (ok. 10m²) oraz ewentualnie gabinetu zabiegowego/pielęgniarskiego (ok. 10 m²), ubikacji oraz łazienki. Lokal zespołu specjalistów powinien być położony możliwie najbliżej lokali, w których mieszkają uczestnicy, np. w dzielnicy, na terenie której jest najwięcej lokali NM. Lokal powinien być pozbawiony barier architektonicznych.

Ciągłość pomocy. W programie NM FFW od momentu nawiązania kontaktu podczas procesu angażowania gdy uczestnicy (G20) przebywają w miejscach niemieszkalnych poprzez moment przeprowadzki do lokalu NM i pobytu w lokalu, aż po zakończenie udziału, uczestnik może pracować z tymi samymi pracownikami wspierającymi. Oznacza to, że uczestnik po przeniesieniu się z ulicy do mieszkania nie jest „przekazywany” pod opiekę innego pracownika np. odpowiadającego za opiekę nad osobą w danym mieszkaniu programowym.

Uczestnicy mogą korzystać ze wsparcia w ramach programu NM FFW przez średnio dwa lata. Rytm angażowania uczestników jest co prawda uzależniony od rytmu przekazywania lokali NM na rzecz partnerstwa przez warszawskie dzielnice (G20) oraz rekomendowania uczestników do kwalifikacji przez instytucje dzielnicowe (GN20), jednak przewidziany czas pracy z każdym uczestnikiem jest spójny z doświadczeniami światowymi i zostawia miejsce na pewien margines opóźnienia. Według harmonogramu partnerstwa założonym we wniosku o dofinansowanie (FFW, 2019) pierwsza dziesiątka zaangażowanych uczestników ma możliwość korzystania ze wsparcia przez dwa i pół roku, ostatnia przez rok i dziewięć miesięcy.

Ważnym elementem budowania ciągłości pomocy jest orientacja środowiskowa, w ramach której zespół specjalistów mimo posiadania możliwości zapewnienia kompleksowego wsparcia, stara się wdrażać uczestników do korzystania z pomocy instytucji lokalnych, m.in. ośrodka pomocy społecznej, administracji budynku, urzędu dzielnicy, urzędu pracy, przychodni zdrowia, domu kultury, hali sportowej, środowiskowego domu pomocy i innych. W ten sposób

uczestnicy przygotowują się do płynnego zastąpienia wsparcia zespołu, korzystaniem z pomocy dostępnej niezależnie od programu NM FFW po jego zakończeniu.

Możliwość udzielania uczestnikowi wsparcia przez tych samych specjalistów jest zapewniana poprzez odpowiednie warunki pracy zespołu Specjalistów, które mają przeciwdziałać rotacji pracowników. Członkowie zespołu są zatrudnieni na umowy o pracę, wynagrodzenia zostały ustalone zgodnie ze stawkami dla analogicznych stanowisk w instytucjach ogólnego dostępu – są wyższe niż przeciętne wynagrodzenia pracowników instytucji „dla bezdomnych”. Specjaliści mają możliwość pogłębiania wiedzy w ramach staży zagranicznych organizowanych przez najbardziej znaną instytucję pracującą według filozofii NM na świecie – Y-Saatio.

Ważnym elementem budowania stabilności zespołu jest superwizja. Każdy członek zespołu uczestniczy w superwizji koleżeńskej prowadzonej przez kierownika zespołu raz w tygodniu. W ten sposób ma możliwość skonsultowania swojego postępowania w pracy z uczestnikami z doświadczoną/ym psychoterapeutą, co przeciwdziała wypaleniu zawodowemu i pozwala na uzyskiwanie większej satysfakcji z jakościowej pracy.

Wielodyscyplinarność. Uczestnicy programu NM FFW mają dostęp do wielodyscyplinarnego zintegrowanego wsparcia dzięki strukturze zatrudnienia w zespole specjalistów zapewniającej wsparcie psychiatryczne, psychoterapeutyczne, terapię uzależnień, pracę socjalną i pomoc prawną uzupełnianej dodatkowo o naukę korzystania z usług zewnętrznych dostępnych w środowisku. Członkami zespołu są wszyscy specjaliści, których wsparcia może potrzebować potencjalny uczestnik. Są to osoby posiadające doświadczenie w pracy w swoich zawodach, ale nie obciążone przywiązaniem do tradycyjnych metod pracy stosowanych w ramach systemu drabinkowego.

Członkowie zespołu zaczynają pracę od początku działania Programu NM FFW pół roku po rozpoczęciu działania partnerstwa, z wyjątkiem psychiatry oraz dwóch terapeutów środowiskowych lub uzależnień (dwoje na pół etatu) zaczynających dwa miesiące wcześniej w celu dokonania kwalifikacji i zaangażowania pierwszych uczestników Programu NM FFW (FFW, 2019). Kierowniczka zespołu jest zatrudniona wcześniej, od początku funkcjonowania partnerstwa i prowadzi działania przygotowawcze m.in. rekrutację specjalistów we współpracy z Koordynatorką ds. Modelu oraz kwalifikację pierwszych uczestników we współpracy z już zatrudnionymi specjalistami. Eksperti przez doświadczenie oraz trener pracy zatrudnieni mają być pół roku po zaangażowaniu pierwszych uczestników. Ze względu na międzynarodowy charakter projektu, współpracę z partnerem zagranicznym polegającą na wymianie doświadczeń, udziale w wizytach studyjnych i stażach terapeutycznych, członkowie zespołu muszą posiadać znajomość języka angielskiego (lub fińskiego) w stopniu komunikatywnym.

Członkowie zespołu specjalistów to osoby, które wcześniej nie pracowały metodą NM z grupą docelową przewidzianą w Programie NM FFW, dlatego konieczne jest dodatkowe przygotowanie do pracy według filozofii „Najpierw mieszkanie”. Przygotowanie będzie prowadzone we współpracy z partnerem zagranicznym Y-Saatio w formie wizyt studyjnych i staży terapeutycznych w programach Y-Saatio i jej partnerów w Finlandii. Wizyty studyjne są adresowane do pracowników organizujących pracę Programu NM FW m.in. pracowników partnerstwa i innych warszawskich instytucji. Członkowie zespołu specjalistów będą uczestniczyli w pogłębionych trzytygodniowych stażach terapeutycznych zorganizowanych we współpracy z Y-Saatio i jej partnerami. Staże zostaną zorganizowane w kilku instytucjach tak,

aby każdy mógł poznać różne programy (minimum tydzień w jednej instytucji). Podczas staży specjaliści NM FFW będą obserwować terapeutów i specjalistów stosujących wartości NM w codziennej pracy z osobami z doświadczeniem bezdomności i kryzysów psychicznych. W ramach wspierania wymiany doświadczeń podczas realizacji projektu przedstawiciele partnera zagranicznego sześciokrotnie przyjadą do Polski. Ekspertsi partnera będą mogli uczestniczyć w spotkaniach zespołów projektowych i działaniach prowadzonych w Programie NM FFW.

Zespół specjalistów NM FFW jako AWS

Intensywność potrzeb wymagających wsparcia. Zespół specjalistów NM FFW jest przygotowany do udzielania wsparcia osobom posiadającym wysokie potrzeby, wymagającym wsparcia intensywnego i wysokospecjalistycznego. Uczestnicy programu to osoby z doświadczeniem co najmniej trzyletniej bezdomności oraz posiadające zdiagnozowane bądź podejrzewane problemy zdrowia psychicznego (G20 i GN20). Jeśli w wyniku procesu kwalifikacji i angażowania uczestnikami programu staną się osoby o mniej intensywnych potrzebach wsparcia, zasadne będzie zwiększenie liczby uczestników i/lub zmiana organizacji zespołu w stronę intensywnego zarządzania przypadkiem (np. zatrudnianie mniejszej liczby terapeutów na rzecz zatrudnienia większej liczby pracowników socjalnych i asystentów).

Zapewnienie adekwatności wsparcia do potrzeb. Zespół specjalistów NM FFW pracuje metodą zespołową: prowadzone są codzienne spotkania zespołu, podczas których omawiane są wydarzenia w życiu uczestników z poprzedniego dnia i działania planowane w nadchodzącym dniu oraz spotkania cotygodniowe, podczas których kompleksowo omawiana jest sytuacja poszczególnych uczestników w szczególności indywidualne plany działania. Bieżąca wymiana informacji sprawia, że każdy specjalista jest gotowy do pracy z każdym uczestnikiem, co nie zmienia faktu, że każdy uczestnik ma wyznaczonego wiodącego terapeutę.

Organizacja pracy zespołu m.in. godziny pracy od 8.00 do 20.00 i prowadzenie telefonu interwencyjnego przez 24 godziny na dobę siedem dni w tygodniu daje możliwość świadczenia intensywnej pomocy udzielanej w chwili gotowości uczestnika w miejscu przebywania uczestnika, np. bez okresów oczekiwania na wizytę, ograniczeń czasu pracy np. 8-16, itd. W ramach wsparcia członkowie zespołu odbywają minimalnie jedną wizytę tygodniowo u każdego uczestnika, dbając o to, żeby kontaktów było więcej jeśli sytuacja uczestnika tego wymaga.

System gromadzenia informacji o uczestnikach Programu NM FFW zostanie stworzony podczas działania partnerstwa. System powinien zapewniać specjalistom pracującym w formule asertywnego wsparcia środowiskowego możliwość bieżącego wprowadzania i zapoznawania się z informacjami o sytuacji uczestników i udzielonym wsparciu. Dostęp do spersonalizowanych informacji o charakterze terapeutycznym zawierających m.in. dane wrażliwe o uczestnikach powinni mieć wyłącznie członkowie zespołu specjalistów posiadający określone kwalifikacje zawodowe. W partnerstwie NM FFW system będzie pełnił dodatkowe funkcje związane z celami partnerstwa m.in. monitoringiem wdrożenia programu, opracowaniem ostatecznego Modelu NM oraz poprawnym rozliczeniem środków finansowych przeznaczonych na działania partnerstwa. Wytyczne dla systemu gromadzenia informacji znajdują się w Aneksie 3.

Tabela 4. Zakres systemu gromadzenia informacji

Dane o sytuacji uczestników	Dane o udzielonym wsparciu
<p>Dane identyfikujące uczestnika</p> <p>Formularz kwalifikacji wstępnej i ostatecznej – sytuacja uczestnika w chwili wstępnej rekrutacji do projektu, w oparciu o Fiskę NM.</p> <p>Formularz po zaangażowaniu – sytuacja uczestnika w chwili angażowania nie później niż miesiąc po zaangażowaniu</p> <p>Weryfikacja indywidualnego planu działania co dwa miesiące.</p> <p>Ankieta półroczna* weryfikowana co pół roku od zaangażowania uczestnika. Ankieta ma dawać możliwość porównania sytuacji uczestnika w obszarach życia monitorowanych u uczestników programów NM zgodnie ze Skalą wierności NM: zdrowie psychiczne i symptomy uzależnienia od substancji; sytuacja mieszkaniowa; zdrowie fizyczne; zatrudnienie i edukacja; potrzeby finansowe; integracja ze społecznością lokalną, wsparcie społeczne, duchowość, rekreacja.</p> <p><i>*Szczegóły Ankiety półrocznej będą wypracowane przez Koordynatorkę ds. Modelu z zespołem specjalistów.</i></p>	<p>Data usługi/rodzaju wsparcia</p> <p>Identyfikacja osoby dokonującej wpisu/ udzielającej wsparcia: członek zespołu specjalistów, pracownik administracyjny; osoba monitorująca wdrożenie itd.</p> <p>Rodzaj usługi w bezpośrednim kontakcie z uczestnikiem: wizyta domowa; kontakt telefoniczny/online (głosowy); kontakt tekstowy (mail, sms, Whats'up, Messenger, itd.); kontakt podczas spotkania grupowego.</p> <p>Rodzaj wsparcia na rzecz uczestnika bez jego udziału: omówienie sytuacji uczestnika podczas codziennego spotkania zespołu (do 500 znaków); omówienie sytuacji uczestnika podczas cotygodniowego spotkania zespołu (do 500 znaków); omówienie półroczne sytuacji uczestnika wg. Ankiety półrocznej.</p> <p>Czas trwania: 15min./30 min./45min/1h/więcej, ile?</p> <p>Zakres usługi wg. obszarów wskazanych w Skali wierności NM, opisujących rodzaje interwencji w poszczególnych obszarach (ok. 10 pytań zamkniętych, 1 otwarte)*.</p> <p><i>*Szczegółowe pytania będą wypracowane przez zespół specjalistów oraz Koordynatorkę ds. Modelu podczas przygotowania systemu.</i></p>

W skład zespołu specjalistów NM FFW wchodzi specjaliści o wszystkich kwalifikacjach zalecanych dla zespołów AWŚ:

- Kierownik zespołu, doświadczony psychoterapeuta, z doświadczeniem w kierowaniu zespołem leczenia środowiskowego (1 etat)
- Psychiatra (18h miesięcznie)
- Cztero terapeutów (psychoterapeuci, terapeuci środowiskowi i uzależnień) (4 etaty)
- pracownik/pracowniczka socjalna (1 etat)
- prawnik/prawniczka (pół etatu)
- trener/trenerka pracy (1 etat)
- pielęgniarka/pielęgniarz i/lub ratownik/ratowniczka medyczna (1 etat)
- ekspert/ekspertka przez doświadczenie (pół etatu)

W zespole zatrudniony jest także pracownik „złota rączka” zaangażowany zarówno w proces remontowania mieszkań jak i pracę z uczestnikami w sprawach związanych z utrzymaniem standardu mieszkań.

Elastyczność - dostosowanie organizacji zespołu do potrzeb uczestników i kontekstu lokalnego

Kształt Programu NM FFW został dostosowany do środowiska m.st. Warszawy, w szczególności dostępności usług specjalistycznych z zakresu zdrowia psychicznego dla osób w kryzysie bezdomności oraz dostępności mieszkań dla osób o bardzo małych dochodach z doświadczeniem bezdomności (FNMP, 2020b). W programie przewidziano świadczenie wsparcia w trzech zakresach (Tabela 5 poniżej) zgodnie z potrzebami i sytuacją różnych grup uczestników i osób objętych wsparciem uzupełniającym (Tabela 3).

Tabela 5. Zakres wsparcia w Programie NM FFW dostosowany do lokalnego kontekstu

G20	GN20	G130
Wsparcie pełną metodą NM w lokalach Partnerstwa NM FFW	Wsparcie pełną metodą NM w lokalach miejskich	Wsparcie uzupełniające zespołu specjalistów NM
intensywne wsparcie zespołu specjalistów NM FFW w lokalu pozyskanym do realizacji projektu przez Partnerstwo NM FFW	intensywne wsparcie zespołu specjalistów NM FFW w lokalu miejskim w ramach najmu na czas określony lub nieokreślony (socjalnego lub komunalnego)	3 interwencje zespołu specjalistów NM uzupełniające wsparcie w innych programach w sytuacjach mieszkaniowych określonych dla pozostałych grup

Podstawowym zadaniem zespołu specjalistów NM FFW jest zapewnianie intensywnego wsparcia metodą NM dla 40 osób w lokalach NM oraz lokalach miejskich. Osoby te określane są uczestnikami programu NM FFW. Wsparcie uzupełniające, które samo w sobie *de facto* nie jest spójne z filozofią NM, ponieważ nie jest kompleksowe ani wielospecjalistyczne, jest świadczone dodatkowo, jeśli zespół widzi taką przestrzeń po udzieleniu wsparcia uczestnikom objętym pełną metodą. Taka przestrzeń może się pojawić ze względu na dużą liczbę specjalistów NM zatrudnionych w zespole w proporcji do liczby uczestników objętych pełną metodą NM – w pierwotnych programach NM realizowanych przez zespoły asertywnego wsparcia środowiskowego o podobnym zatrudnieniu przeciętna liczba uczestników to 70 do 90, czyli dwukrotnie wyższa niż założono w Partnerstwie NM FFW.

MIESZKANIA

Pozyskiwanie lokali

Pozyskiwanie lokali z zasobów miejskich

W ramach Partnerstwa NM FFW, partner samorządowy czyli Miasto Stołeczne Warszawa (dalej: Miasto) zobowiązało się do przekazania dwudziestu mieszkań z mieszkaniowego zasobu Miasta na rzecz Programu NM, na czas jego trwania. Najemcą lokali będzie Fundacja Fundusz Współpracy, zgodnie z procedurą przewidzianą w § 24 ust. 3 uchwały w sprawie zasad

wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Stołecznego Warszawy (dalej: uchwała najmowa)¹³. Lokale pozyskiwane są w drodze negocjacji udziału w Programie z samorządami dzielnicowymi. Miasto we współpracy z FFW prowadzi rozmowy z Dzielnicami, przedstawia założenia Programu NM oraz zaprasza do zaangażowania się w jego realizację. Dzielnica przystępująca do Programu NM poprzez przekazanie określonej liczby lokali ze swojego zasobu, otrzymuje dodatkowo kompleksowe i zindywidualizowane wsparcie zespołu specjalistów NM FFW dla wybranych przez siebie najemców, którzy są lokatorami w dzielnicowych zasobach mieszkaniowych i mają trudności w utrzymaniu się w lokalach (patrz: grupy projektowe). Liczba najemców, którzy otrzymają pełne wsparcie specjalistyczne zespołu NM jest równa liczbie lokali przekazanych przez Dzielnicę na rzecz uczestników Programu NM.

Dzielnice uczestniczące w Programie NM przekazują lokale na rzecz uczestników na podstawie analizy posiadanego zasobu mieszkaniowego, podejmując uchwały w sprawie wydzielenia lokali mieszkalnych w celu przekazania ich na rzecz organizacji pozarządowej na czas oznaczony nie dłuższy niż 3 lata. Wydzielone lokale przezywane są Fundacji przez Prezydenta m.st. Warszawy na podstawie zarządzenia w sprawie przekazania na rzecz Fundacji Fundusz Współpracy z siedzibą w Warszawie lokali mieszkalnych na realizację zadań na rzecz członków wspólnoty samorządowej m.st. Warszawy. Umowa najmu podpisywana jest przez FFW z każdym zarządcą lokali z danej dzielnicy.

Pozyskiwanie lokali z zasobów prywatnych

Dodatkowo na rzecz programu zostaną pozyskane lokale z zasobów prywatnych w oparciu o doświadczenia Społecznej Agencji Najmu prowadzonej w Warszawie przez Habitat for Humanity Poland (Głusińska, Tulipan 2019). Wzorem Agencji strategia pozyskiwania lokali obejmuje powołanie się na prestiż i wiarygodność organizacji, zainteresowanie lokalami nietypowymi i trudnymi do wynajęcia komercyjnie, możliwość zainwestowania w remont lokalu. Wykorzystywane są także wypracowane przez Agencję rodzaje umów udostępnienia lokali uczestnikom m.in. wspierane podpisanie umowy bezpośredniej między właścicielem a uczestnikiem, umowa najmu między właścicielem a FFW oraz podnajmu między FFW a uczestnikiem, umowa najmu między właścicielem a FFW oraz regulamin pobytu między FFW a uczestnikiem.

Możliwość pozyskiwania lokali z zasobów prywatnych jest szczególnie istotna na początku realizacji Programu NM w sytuacji, w której nastąpiłyby opóźnienia w pozyskiwaniu lokali z zasobów Miasta. Według harmonogramu projektu przewidzianym we wniosku o dofinansowanie (FFW 2019), pierwsze lokale NM powinny być gotowe do zasiedlenia z chwilą zatrudnienia dziewięcioosobowego zespołu specjalistów w Programie NM FFW, czyli po pierwszych sześciu miesiącach działania partnerstwa. W przypadku opóźnień możliwość pozyskania lokali od prywatnych właścicieli jest warunkiem terminowego prowadzenia Programu NM FFW. W budżecie projektu przewidziano środki finansowe pozwalające na najem czterech lokali w dzielnicach z przywoitą komunikacją miejską i infrastrukturą społeczną według wyceny z okresu przygotowywania wniosku o dofinansowanie.

¹³ Uchwała nr XXIII/669/2019 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta stołecznego Warszawy (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 14836 z późn. zm.)

Lokale prywatne będą także wykorzystywane w sytuacji, w której uczestnik po rozpoczęciu pobytu w pierwszym mieszkaniu zrezygnuje z niego, ponieważ nie będzie w stanie odnaleźć się akurat w tym lokalu lub też będzie musiał go opuścić z powodu złamania warunków najmu.

Trwałość pobytu

Podstawową gwarancją trwałości prawa do mieszkania dla uczestników Programu NM FFW, jest włączenie do wstępnej kwalifikacji do Programu warunku spełniania kryteriów ubiegania się o pomoc mieszkaniową z zasobów m.st. Warszawy, czyli gminy, w której realizowany jest Program NM.

Do grup objętych wsparciem pełną metodą w lokalach programu NM (G20) i lokalach miejskich (GN20) będą kwalifikowane osoby, które:

- przebywają na terenie Miasta z zamiarem stałego pobytu (G20),
- nie posiadają tytułu prawnego do lokalu (czyli nie są właścicielami, współwłaścicielami, małżonkami właściciela mieszkania/domu lub ich części) (G20)
- posiadają zweryfikowane prawo do pomocy mieszkaniowej z zasobów miasta (GN20) i:
 - są już najemcami lokali w ramach najmu na czas określony lub nieokreślony
 - lub oczekują na wskazanie i zasiedlenie lokalu, które nastąpi w okresie nie dłuższym niż 4 miesiące od zaangażowania do Programu

Kryteria te będą weryfikowane wstępnie przez FFW podczas kwalifikacji do Programu. Podczas udziału w programie, w możliwie najwcześniejszej jego fazie, uczestnicy z grupy GN20 złożą wnioski o pomoc mieszkaniową z zasobów m.st. Warszawy tak, aby biorąc pod uwagę czas oczekiwania na lokal z zasobów miasta, pomoc mieszkaniowa mogła im być udzielona bezpośrednio po zakończeniu Programu NM. W przypadku uzyskania kwalifikacji przez uczestnika do udzielenia pomocy mieszkaniowej na zasadach ogólnych określonych w uchwale najmowej (patrz dalej), uczestnik będzie oczekiwał na skierowanie do zawarcia umowy najmu lokalu z zasobu Miasta jeszcze podczas udziału w Programie.

W przypadku uczestników z grupy GN20 podczas kwalifikacji będzie weryfikowana możliwość utrzymania prawa do lokalu podczas uczestnictwa w programie. Utrzymanie prawa do lokalu np. zapobieżenie eksmisji lub wydaniu negatywnej decyzji o przedłużeniu najmu na czas określony, działania na rzecz spłaty zadłużenia itd. będą przedmiotem pracy w programie.

Wszyscy uczestnicy będą mogli ubiegać się o pomoc mieszkaniową na zasadach ogólnych takich samych jak dla wszystkich mieszkańców miasta z wyłączeniem kryterium metrażowego ujętego w tzw. uchwale najmowej (patrz dalej). Uczestnicy programu z grupy G20 nie są najemcami, tylko osobami w kryzysie bezdomności uczestniczącymi w programie na rzecz jej trwałego zakończenia, do realizacji którego jego realizator wykorzystuje lokale, których jest najemcą jako organizacja pozarządowa. Intencją Miasta jest by uczestnicy z grupy G20 zostali skierowani do najmu tych samych lokali, które będą wykorzystywali podczas Programu NM.

Warunki udostępniania lokali

Umowy najmu/pobytu

Wynajem lokali na poziomie krajowym reguluje ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego¹⁴ (dalej: ustawa lokatorska), natomiast na poziomie lokalnym (gminnym) uchwała w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta stołecznego Warszawy (uchwała najmowa)¹⁵. Zgodnie z ustawą lokatorską, zadaniem gminy jest tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej. Gmina, na zasadach i w przypadkach określonych w ustawie, zapewnia lokale w ramach najmu socjalnego, a także zaspokaja potrzeby mieszkaniowe gospodarstw domowych o niskich dochodach. W celu realizacji powyższych zadań Miasto tworzy i posiada zasób mieszkaniowy, z którego przeznaczają lokale na wynajem. Zgodnie z uchwałą najmową lokale wynajmowane są w ramach najmu socjalnego na okres do lat 5 i najmu „zwykłego” na czas nieoznaczony, a o formie udzielenia pomocy decyduje wysokość uzyskiwanych dochodów oraz indywidualna sytuacja osoby ubiegającej się o pomoc mieszkaniową.

Miasto może także przeznaczać lokale wchodzące w skład mieszkaniowego zasobu gminy na wykonywanie innych zadań jednostek samorządu terytorialnego realizowanych na zasadach przewidzianych m.in. w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.) oraz ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821). W uchwale najmowej znalazły się zapisy umożliwiające przekazanie lokali na rzecz organizacji pozarządowej na czas oznaczony nie dłuższy niż trzy lata, pod warunkiem wykonywania przez nią na rzecz członków wspólnoty samorządowej zadań określonych w ww. ustawach.

Prowadząc Program NM, Fundacja Fundusz Współpracy realizuje zadania na rzecz wspólnoty samorządowej z zakresu przeciwdziałania i zwalczania zjawiska bezdomności, co jest podstawą przekazania FFW puli lokali z zasobu miejskiego. Stroną umowy najmu lokalu mieszkalnego jest Fundacja Fundusz Współpracy, która jest zobowiązana do ponoszenia opłat na rzecz Miasta (czynsz) i z tytułu mediów ich dostawcom. Uczestnik Programu NM zamieszkujący w lokalu podpisuje umowę uczestnictwa w programie zawierającą warunki pobytu w lokalu z FFW.

W projektach realizowanych w Mieście we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie udostępniania lokali mieszkalnych na rzecz wspólnoty samorządowej, stosowane jest rozwiązanie polegające na pozyskiwaniu lokali z zasobu Skarbu Państwa zarządzanego przez Miasto, ale nie będącego częścią zasobu mieszkaniowego Miasta. Podobne rozwiązanie przyjęto w Partnerstwie „Housing First - Najpierw Mieszkanie”, którego liderem jest Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta, a partnerem samorządowym Biuro Pomocy i Projektów Społecznych m.st. Warszawy. Lokale w Warszawie udostępnione zostały na czas realizacji projektu, a ich dalsze użytkowanie przez organizację prowadzącą program oraz

¹⁴ Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2019 r., poz. 1182, 1309)

¹⁵ Uchwała nr XXIII/669/2019 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta stołecznego Warszawy (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 14836 z późn. zm.)

uczestników programu wymaga nowych porozumień władz m.st. Warszawy i Wojewody Mazowieckiego, który zarządza mieniem Skarbu Państwa.

Inne rozwiązanie zostało przyjęte w projekcie Społecznej Agencji Najmu Habitat for Humanity Poland (Głusińska, Tulipan, 2019). Wykorzystano tutaj lokale będące częścią zasobu mieszkaniowego Miasta zarządzane i administrowane przez Zarząd Mienia m.st. Warszawy, udostępnione na podstawie umowy o współpracy z organizacją pozarządową i Zarządzenia Prezydent m.st. Warszawy¹⁶. W tym przypadku pobyt uczestników projektu w lokalach był uzależniony od czasu obowiązywania zarządzenia.

Oddzielenie lokalu od wsparcia

W warszawskim programie rozwiązaniem gwarantującym spełnienie warunku oddzielenia lokalu od wsparcia jest zasada, iż zarówno w przypadku pozyskiwania lokali z zasobów miasta jak i od właścicieli prywatnych, najemcą będzie FFW. FFW udostępnia lokale uczestnikom na podstawie umów uczestnictwa (Aneks 2). Zasada ta dotyczy uczestników objętych wsparciem pełną metodą NM w lokalach Partnerstwa NM FFW (G20).

Takie rozwiązanie sprzyja pozyskaniu lokali na rzecz uczestników poprzez udzielenie wiarygodnych dla właścicieli zasobu gwarancji płatności czynszu i dbałości o stan lokalu, z drugiej pozwala prowadzącym Program NM na elastyczne zarządzanie pobytem, np. szybkie wyegzekwowanie opuszczenia lokalu z powodu złamania warunków pobytu (niepłacenia przez uczestnika czynszu, zakłócania porządku społecznego, przyjmowania „na waleta” oraz unikania spotkań z zespołem specjalistów). Lokale z rynku prywatnego w porównaniu do lokali miejskich można pozyskać stosunkowo szybko i gospodarować nimi bardziej elastycznie (wybór dzielnicy, wielkości, standardu fizycznego, długości najmu, itd.). Przyjęty kształt umowy nie stanowi bariery dla spełnienia kryteriów najmu z zasobów m.st. Warszawy określonych w uchwale najmowej, co jest ważne z punktu widzenia trwałości pobytu. W uchwale w części dotyczącej zasad wynajmowania lokali (par. 7 ust. 2 pkt 8) zaznaczono, że nie stosuje się tzw. „kryterium metrażowego” określającego czy wnioskodawca ma zaspokojone potrzeby mieszkaniowe, jeżeli zamieszkuje w lokalu objętym projektem społecznym realizowanym przy współudziale Miasta, tak jak w Programie NM FFW.

Spełnienie zasady oddzielenia lokalu od wsparcia w przypadku osób objętych pełną metodą NM w lokalach miejskich (GN20) jest niemożliwe od strony formalnej. Przepisy prawa nie przewidują uzyskania dla najemcy gwarancji pozostawania w lokalu lub jakichkolwiek szczególnych zasad najmu wynikających z uczestnictwa w Programie organizacji pozarządowej. Uczestnikom programu przysługują zatem takie same prawa jak innym lokatorom. Oznacza to, że nie ma możliwości wypowiedzenia umowy najmu w sytuacji, w której uczestnik nie będzie przestrzegał zasad NM np. nie będzie przyjmował wizyt specjalistów, podobnie nie ma możliwości automatycznego przyznania pomocy finansowej np. zasiłków z pomocy społecznej, dodatku mieszkaniowego czy obniżki czynszu, gdy dochód uczestnika jest na tyle niski, że wydatki na cele mieszkaniowe przekraczają 30% jego dochodu.

Utrzymanie trwałości zamieszkania w przypadku wystąpienia ewentualnych problemów zależy zatem od współpracy na rzecz konkretnego uczestnika nawiązanej przez organizację prowadzącą program oraz instytucje lokalne, w szczególności ośrodki pomocy społecznej,

¹⁶ Zarządzenie Prezydent m.st. Warszawy z dnia 1 lutego 2018 r. nr 174/2018

wydział zasobów lokalowych czy zakład gospodarowania nieruchomościami. Podstawą tej współpracy jest inicjatywa uczestnika np. wystąpienie z wnioskiem o pomoc społeczną, poparta rekomendacją zespołu specjalistów programu NM.

Opłaty za lokal

Czynsz w lokalach przekazanych do Programu NM jest ustalony według stawek obowiązujących w mieszkaniowym zasobie Miasta. W oparciu o Zarządzenie Prezydenta m.st. Warszawy Nr 1878/2019 z dnia 20 grudnia 2019 r. w sprawie ustalenia stawek czynszu za 1 m² powierzchni użytkowej w lokalach mieszkalnych, których właścicielem jest miasto stołeczne Warszawa, ustalono stawkę czynszu za najem 1 m² powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych w wysokości odpowiadającej stawce za najem lokali na czas nieoznaczony - 8,13 PLN. Uwzględniając opłaty za tzw. media (opłaty niezależne od właściciela) całkowita opłata za 20 metrowy lokal wyniesie ok. 300 PLN. Opłaty te będzie ponosił najemca, czyli Fundacja Fundusz Współpracy. Opłata z tytułu najmu lokali z zasobów prywatnych będzie znacznie wyższa /

Fundacja Fundusz Współpracy zabezpieczyła w ramach wniosku o dofinansowanie środki na pokrycie kosztów czynszu w lokalach miejskich do wysokości 350 PLN średnio miesięcznie za lokal za 20 lokali w okresie przewidzianym w harmonogramie pozyskiwania lokali (po pięć co kwartał od początku siódmego miesiąca realizacji projektu), oraz średnio 1500 PLN miesięcznie za lokal na pokrycie kosztów najmu czterech lokali z zasobu prywatnego (FFW, 2019). Podstawą do wyliczenia stawki w przypadku lokali prywatnych był średni rynkowy czynsz podawany w agencjach nieruchomości dla mieszkania o pow. 15-20m², zlokalizowanego poza dzielnicami o najwyższych cenach najmu (śródmiejskie, lokalizacja przy metrze), ale poza lokalizacjami zdominowanymi przez lokatorów, którzy sami muszą się uczyć poprawnych zachowań lokatorskich (czyli poza tzw. gettami socjalnymi). Wysokość czynszu w mieszkaniach o podobnej wielkości (16-26 m²) pozyskanych z rynku prywatnego przez SAN do 2019 r. wynosiła 1000 PLN.

Wysokość opłat z tytułu czynszu i mediów pobieranych od uczestników objętych wsparciem pełną metodą NM w lokalach partnerstwa NM FFW (G20) została określona w umowie uczestnictwa (Aneks 1) jako 1/3 miesięcznego dochodu uczestnika zadeklarowanego przez niego w oświadczeniu, bez względu na źródło tego dochodu np. zasiłki, zatrudnienie, zatrudnienie nierejestrowane, zbieractwo, itd. Opłata ta nie może być wyższa niż wartość czynszu oraz opłat za media w danym lokalu. Uczestnicy nie posiadający żadnych dochodów są zwolnieni z ponoszenia opłat do chwili uzyskania dochodu. Opłata jest ponoszona na rzecz najemcy lokalu, czyli Fundacji Fundusz Współpracy.

Wysokość opłat z tytułu czynszu i mediów pobieranych od uczestników objętych wsparciem pełną metodą NM w lokalach miejskich (GN20) jest niezależna od realizatora Programu NM FFW ponieważ jest określona w umowach najmu uczestników oraz ich umowach z dostawcami mediów. Zgodnie z Zarządzeniem Prezydenta m.st. Warszawy Nr 1878/2019 dotyczącego stawek czynszu w lokalach miejskich, stawka czynszu za najem 1 m² powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych w ramach najmu na czas oznaczy (tzw. socjalnego) wynosi 1,60 PLN a w lokalach na czas nieoznaczony (tzw. komunalnych) 8,13 PLN co w przypadku lokali o powierzchni od 16 do 26 m² wynosi odpowiednio od 26,00 do 42,00 PLN i od 133 do 216 PLN. Opłaty są regulowane przez uczestników bezpośrednio na rzecz właścicieli mieszkania oraz dostawców mediów. Zgodnie z zasadami uczestnictwa nie powinny one stanowić więcej niż

30% dochodów uczestników. Jeśli jest inaczej, zapewnienie dochodu w odpowiedniej wysokości powinno być uczynione w ramach współpracy z lokalnymi instytucjami oparcia społecznego np. w formie zasiłków z pomocy społecznej, dodatku mieszkaniowego, innej finansowej lub niefinansowej (np. zwolnienia z czynszu) formy wsparcia przyznawanej na wniosek uczestnika.

Potencjalnie najniższy regularny dochód z zasiłków, który może posiadać uczestnik po ustaleniu prawa do świadczeń z pomocy społecznej, to zasiłek stały przyznawany osobom o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności oraz niezdolnym do pracy z powodu wieku (kobiety 60 lat, mężczyźni 65 lat), które nie posiadają prawa do świadczeń z tytułu ubezpieczenia społecznego ani dochodów przekraczających kryterium dochodowe pomocy społecznej. Zasiłek ten dla osoby samotnie gospodarującej wynosi obecnie 645 PLN. Jeśli uczestnicy Programu NM będą posiadali dochód tej wysokości, ich opłaty za mieszkanie (czynsz i media) nie powinny przekroczyć 193 PLN.

Standard lokali

Wielkość i wyposażenie

Lokale NM przekazane do Programu NM z zasobów miejskich to lokale zapewniające możliwość samodzielnego gospodarowania w obrębie lokalu. Średnia powierzchnia użytkowa lokalu wynosi 20 m² (najmniejszy metraż lokalu to 14,49 m², największy 28 m²). Lokale wyposażone są w instalację elektryczną, wodociągową, kanalizacyjną, centralnego ogrzewania oraz centralną ciepłą wodę. Lokale składają się z pokoju, kuchni lub aneksu kuchennego, przedpokoju i łazienki z wc. W przeważającej większości wymagają remontu, który ma być przeprowadzony przez FFW. Podczas negocjacji z Dzielnicami wyremontowanie lokali ze środków na realizację Programu NM pochodzących z projektu pn. „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności” było ważnym argumentem na rzecz ich udostępnienia. Lokale będą wyposażane przez FFW w ramach środków pochodzących od darczyńców.

Rozproszenie

Lokale udostępnione na rzecz uczestników Programu NM zarówno z zasobów miejskich jak i prywatnych są rozproszone i położone są na terenie różnych dzielnic m.st. Warszawy. Do Programu przystąpiło pięć dzielnic lewobrzeżnych: Ochota, Śródmieście, Wola, Żoliborz oraz Bielany. Lokale znajdują się w budynkach o różnej strukturze własności: będących w 100% własnością Miasta, gdzie wszystkie lokale są wynajmowane przez Miasto oraz należących do wspólnot mieszkaniowych, w których Miasto posiada na własność pojedyncze lokale. W obu przypadkach lokatorzy miejscy posiadają umowy najmu na czas nieoznaczony jak i najmu socjalnego.

W jednym budynku znajduje się jeden lokal przeznaczony na realizację programu NM. Dzięki rozproszeniu uczestników uzyskiwany jest pożądany miks społeczny, co zapobiega kumulacji i nawarstwianiu się problemów społecznych. Lokale NM położone są poza budynkami, w których mieszka wiele osób posiadających liczne wyzwania życiowe m.in. historię zakłócania porządku społecznego, zadłużenia czynszowego, nieleczonych uzależnień, doświadczenie eksmisji do budynku dla „trudnych” lokatorów.

ANEKSY

ANEKS 1. SKALA WIERNOŚCI „NAJPIERW MIESZKANIE”

CZĘŚĆ I. WSPARCIE MIESZKANIOWE (PYTANIA 1-8)

1. W jaki sposób w programie decyduje się o wyborze mieszkania dla uczestników/czek?
 1. Pracownicy/czki programu przydzielają uczestnikom/czkom pierwsze dostępne mieszkanie.
 2. Pracownicy/czki programu przeprowadzają wywiad kliniczny i wybierają mieszkanie najodpowiedniejsze do potrzeb klinicznych i funkcjonowania klienta uczestników/czek.
 3. Pracownicy/czki programu przydzielają mieszkanie uczestnikom/czkom na podstawie wywiadu klinicznego uwzględniając ich preferencje.
 4. **Uczestnik/czka wybiera rodzaj mieszkania (np. we wspólnym budynku, rozproszone) LUB każdy ma możliwość wybrania mieszkania “rozproszonego”.**
2. W jaki sposób w programie decyduje się o wyborze okolicy/sąsiedztwa, w którym uczestnicy/czki będą mieszkali/mieszkały?
 1. Pracownicy/czki programu przydzielają uczestnikom/czkom tę okolicę/sąsiedztwo, w którym znajduje się pierwsze dostępne mieszkanie LUB wszystkie mieszkania programu są w tej samej okolicy.
 2. Pracownicy/czki programu przeprowadzają wywiad kliniczny i wybierają okolicę najbardziej odpowiednią do potrzeb klinicznych i funkcjonowania uczestników/czek.
 3. Pracownicy/czki programu przypisują uczestnikowi/czce mieszkanie w danej okolicy na podstawie wywiadu klinicznego, ale biorąc pod uwagę jego/jej preferencje.
 4. **Uczestnicy/czki samodzielnie wybierają okolicę, w której chcą mieszkać biorąc pod uwagę swoje możliwości finansowe.**
3. Czy w ramach programu pomagają się uczestnikom/czkom w umeblowaniu mieszkań?
 1. W programie nie oferuje się pomocy w umeblowaniu.
 2. Pracownicy/czki programu pomagają uczestnikom/czkom w pozyskaniu mebli z darów od osób prywatnych i/lub organizacji.
 3. **Pracownicy/czki programu kupują meble i elementy wystroju zgodnie z wyborem uczestnika/czki LUB zapewniają mieszkanie, którego umeblowanie/wystrój jest zgodne z jego/jej preferencjami.**
4. W jakim stopniu w programie możliwe jest zapewnienie uczestnikom/czkom dostępu do tanich mieszkań i/lub dodatków/subsydiów mieszkaniowych?
 1. W ramach programu nie są zapewniane żadne dodatki na pokrycie kosztów mieszkaniowych, ani subsydiowane mieszkania, uczestnikom nie zapewnia się też pomocy w ich uzyskaniu.
 2. W ramach programu nie są zapewniane żadne dodatki na pokrycie kosztów mieszkaniowych ani dostęp do subsydiowanych mieszkań, ale pracownicy/czki programu pomagają uzyskać takie wsparcie.
 3. W ramach programu zapewniane są dodatki na pokrycie kosztów mieszkaniowych i/lub dostęp do mieszkań subsydiowanych, ale jest lista oczekujących/okres oczekiwania.
 4. **W ramach programu zapewniane są dodatki na pokrycie kosztów mieszkaniowych i/lub subsydiowane mieszkania dla wszystkich uczestników/czek.**
5. Jaki procent uczestników/czek przeznaczają mniej niż 30% swoich dochodów na czynsz (nie wliczając jedzenia, sprzątanego i opieki pielęgniarstwa)?
 1. 0-14%
 2. 15-29%
 3. 31-45%
 4. 46-60%
 5. 60-84%
 6. **85-100%**

6. Ile przeciętnie mija czasu od przystąpienia uczestnika/czki programu do przeniesienia się do docelowego mieszkania?

1. 6 miesięcy.
2. 3 miesiące.
3. 2 miesiące.
4. 1 miesiąc.
5. **2 tygodnie.**

7. Jaki procent uczestników/czek programu mieszka w poszczególnych typach placówek/programów mieszkaniowych?

1. ...% Placówki krótkoterminowego pobytu (noclegownie/schroniska), mieszkania treningowe/przejściowe.
2. ...% Hotel.
3. ...% Mieszkanie zbiorowe/dom wspólnotowy.
4. ...% Mieszkania socjalne bez wsparcia.
5. ...% Mieszkania socjalne ze wsparciem świadczonym na miejscu np. pracownicy/czki socjalni/e mieszkają w tym samym budynku.
6. ...% Mieszkania socjalne ze wsparciem zapewnianym z zewnątrz (pracownicy/czki wspierający mają siedzibę poza budynkiem).
7. ...% Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi ze wsparciem dostępnym na miejscu (pracownicy/czki wspierający mieszkają z lokatorami).
8. ... % **Samodzielne mieszkania wynajmowane na rynku prywatnym ze wsparciem zapewnianym z zewnątrz.**
9. ...% Inne rodzaje programów mieszkaniowych/placówek.

8. Jaki procent uczestników//czek programu **nie** dzieli sypialni/pokoju z innymi lokatorami/kami?

1. 0-14%
2. 15-29%
3. 30-44%
4. 45-59%
5. 60-84%
6. **85-100%**

CZĘŚĆ II. NIEZALEŻNOŚĆ WSPARCIA SPECJALISTYCZNEGO I MIESZKANIOWEGO (PYTANIA 9-13).

9. Jakie kryteria muszą spełnić uczestnicy/czki programu aby zamieszkać w niezależnych, samodzielnych mieszkaniach rozproszonych w środowisku lokalnym? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Ukończenie okresu pobytu w mieszkaniu treningowym, leczenia w szpitalu, programu leczenia ambulatoryjnego lub pobytu w ośrodku leczniczym/rehabilitacyjnym.
- Trzeźwość lub zachowanie abstynencji od alkoholu i/lub narkotyków.
- Przyjmowanie przepisanych leków.
- Stabilność objawów psychicznych.
- Zgoda na przestrzeganie planu leczenia obejmującego trzeźwość, abstynencję i/lub przyjmowanie przepisanych leków.
- **Zgoda na spotkania z pracownikami/czkami programu.**
- **Spełnianie standardowych warunków najmu.**

10. Jakich zasad muszą przestrzegać uczestnicy/czki aby pozostać w mieszkaniach programu? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Trzeźwość lub zachowanie abstynencji od alkoholu i/lub narkotyków.
- Przyjmowanie przepisanych leków.
- Stabilność objawów psychicznych.
- Przestrzeganie planu leczenia i/lub udział w zorganizowanych zajęciach (np. grupowych, wizytach u psychiatry, itd.).
- **Zgoda na spotkania z pracownikami/czkami programu.**
- **Spełnianie standardowych warunków najmu.**

11a. Czy większość uczestników/czek posiada umowę najmu lub pobytu, w której wyszczególnione są prawa i obowiązki?

1. **Tak**
2. Nie

11b. Jeśli tak (posiadają umowę), które z poniższych zasad się w niej znajdują (proszę wskazać wszystkie, które dotyczą).

1. Przyjmowanie przepisanych leków, trzeźwość i/lub realizacja planu leczenia.
2. Przestrzeganie regulaminu programu, np. godziny przyścia/opuszczenia mieszkania.
3. **Przestrzeganie wymaganej liczby spotkań z członkami zespołu wspierającego.**
4. **Zasady dotyczące trudnych zachowań i szacunku dla innych lokatorów (zasady współżycia społecznego).**

12. Które stwierdzenie najlepiej opisuje działania w obszarze mieszkaniowym podejmowane w programie gdy uczestnicy/czki tracą mieszkanie?

1. Nie proponuje się pobytu w innym mieszkaniu ani nie pomaga się uczestnikom/czkom w znalezieniu mieszkania w ramach innych programów.
2. Nie proponuje się pobytu w innym mieszkaniu, ale pomaga się uczestnikom/czkom w znalezieniu mieszkania w ramach innych programów.
3. Proponuje się uczestnikom/czkom pobyt w innym mieszkaniu po spełnieniu przez nich/nie kryteriów gotowości, ukończeniu pobytu w mieszkaniach superwizowanych i/lub w programie jest limit liczby proponowanych relokacji*.
4. **Proponuje się uczestnikom/czkom pobyt w innym mieszkaniu, a decyzje dotyczące ponownego zakwaterowania są zindywidualizowane i zawierają minimalne wymagania, które uczestnicy muszą spełnić aby otrzymać nowe lokum.**

*propozycji zamieszkania w innym mieszkaniu programowym

13. Które stwierdzenie najlepiej opisuje działania w obszarze wsparcia podejmowane w programie gdy uczestnicy/czki tracą mieszkanie?

1. Uczestnicy/czki są wypisywani/e z programu jeśli tracą mieszkanie.
2. Uczestnicy/czki są wypisywani z programu jeśli tracą mieszkanie, ale są jasne kryteria określające warunki powrotu do korzystania z usług.
3. Uczestnicy/czki mogą korzystać z usług wspierających po utracie mieszkania, ale mogą być też wypisani/e jeśli nie spełnią określonych kryteriów.
4. **Uczestnicy/czki mogą korzystać z usług wspierających po utracie mieszkania.**

CZĘŚĆ III. FILOZOFIA PROGRAMU (PYTANIA 14-22)

14. W jaki sposób w programie określa się rodzaj, kolejność i częstotliwość bieżącego wsparcia?

1. Zakres wsparcia jest ustalany przez prowadzących/e program w oparciu o diagnozę kliniczną i funkcjonowanie uczestnika/czki.
2. Uczestnicy/czki mogą się wypowiedzieć w sprawie zakresu, modyfikacji i odmowy korzystania z poszczególnych form wsparcia, ale decyzje pracowników/czek programu są utrzymywane.
3. Uczestnicy/czki mają coś do powiedzenia w sprawie zakresu, modyfikacji i odmawiania korzystania z poszczególnych form wsparcia i zazwyczaj ich preferencje są uwzględniane.
4. **Uczestnicy/czki mogą w każdej chwili decydować o zakresie, modyfikacjach i odmowie korzystania z poszczególnych form wsparcia z wyjątkiem cotygodniowych wizyt członka/członkini zespołu programu.**

15. Jakie zobowiązania mają uczestnicy/czki z poważnymi zaburzeniami psychicznymi (PZP) względem przyjmowania leków i uczestniczenia w leczeniu psychiatrycznym np. grupach terapeutycznych, konsultacjach psychiatrycznych?

1. Wszyscy uczestnicy/czki z PZP muszą przyjmować leki i poddawać się leczeniu.
2. Większość uczestników/czek z PZP musi przyjmować leki i poddawać się leczeniu, dopuszczane są wyjątki.
3. Uczestnicy/czki z PZP o niestabilnych objawach psychiatrycznych są zobowiązani do przyjmowania leków i poddawania się leczeniu.
4. **Uczestnicy/czki z PZP nie mają obowiązku przyjmowania leków ani udziału w leczeniu.**

16. Jakie zobowiązania mają uczestnicy/czki z uzależnieniem od substancji (US) względem uczestnictwa w terapii uzależnień np. leczeniu zamkniętym, terapii grupowej, konsultacjach u specjalisty?

1. Wszyscy uczestnicy/czki z US, bez względu na poziom przyjmowania substancji lub abstynencję muszą uczestniczyć w terapii uzależnień.
2. Uczestnicy/czki z US, którzy nie utrzymali wymaganego okresu abstynencji muszą uczestniczyć w terapii uzależnień.
3. Uczestnicy/czki z US aktywnie używający substancji muszą uczestniczyć w terapii uzależnień.
4. **Uczestnicy/czki z US aktywnie używający substancji nie mają obowiązku uczestniczenia w terapii uzależnień.**

17. Jak w programie podchodzi się do przyjmowania przez uczestników/czki substancji takich jak alkohol i/lub narkotyki?

1. Uczestnicy/czki mają obowiązek zachowania abstynencji od alkoholu i/lub narkotyków przez cały czas i/lub za przyjmowanie substancji są wyznaczone kary (np. przeniesienie do programu o większym nadzorze).
2. Uczestnicy/czki mają obowiązek zachowania abstynencji od alkoholu i/lub narkotyków podczas przebywania w lokalach programu.
3. Uczestnicy/czki nie mają obowiązku zachowania abstynencji od alkoholu i/lub narkotyków, ale pracownicy/czki programu pracują z nimi nad zachowaniem abstynencji.
4. **Uczestnicy/czki nie mają obowiązku zachowania abstynencji od alkoholu i/lub narkotyków, ale pracownicy/czki programu pracują z nimi nad redukowaniem negatywnych konsekwencji przyjmowania substancji i/lub stosują interwencje odpowiednie dla danego etapu.**

18. Jakie działania podejmują pracownicy/czki programu w celu promowania przestrzegania planu leczenia/terapii? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Obowiązkowe badanie moczu.
- Płacenie uczestnikom/czkom za przyjmowanie leków.
- Obowiązkowe codzienne wizyty pracowników/czek programu.
- Ostrzeganie o możliwości wstrzymania wypłaty kieszonkowego/zasiłków.
- Ostrzeganie o możliwości wycofania usług/pomocy.
- Ostrzeganie o możliwości usunięcia z mieszkania.
- Proponowanie transakcji "coś za coś".

19. Które z poniższych pozycji znajdują się w planach leczenia/terapii uczestników/czek? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Cele ustalone przez pracowników/czki programu lub ustalone ogólnie w programie.
- Cele ustalone przez pracowników/czki programu uwzględniające wkład uczestnika/czki.
- **Cele ustalone przez uczestnika/czkę uwzględniające wkład pracowników/czek programu**
- **Mocne strony uczestnika/czki.**
- **Bariery dla osiągnięcia celów.**
- **Działania uczestnika/czki i pracowników/czek programu wspierające osiągnięcie celów.**

20. Jakie obszary życia objęte są systematycznymi interwencjami w ramach programu? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- **Zdrowie psychiczne i symptomy uzależnienia od substancji.**
- **Sytuacja mieszkaniowa.**
- **Zdrowie fizyczne.**
- **Zatrudnienie i edukacja.**
- **Potrzeby finansowe.**
- **Integracja ze społecznością lokalną, wsparcie społeczne, duchowość, rekreacja.**

CZĘŚĆ IV. GAMA USŁUG (PYTANIA 21-40)

21. Jakie usługi wsparcia mieszkaniowego są zapewniane w programie np. wspólne poznawanie okolicy, współpraca z właścicielem lokalu, prowadzenie budżetu domowego, zakupy?

1. Żadne.
2. Wsparcie podczas przeprowadzki do mieszkania takie jak poznawanie okolicy, zakupy.
3. Bieżące wsparcie mieszkaniowe takie jak poznawanie okolicy, współpraca z właścicielem/ką lokalu, prowadzenie budżetu domowego, zakupy.
4. **Bieżące wsparcie w zakresie zarządzania lokalem, wsparcie w płaceniu czynszu, oraz współpodpisywanie umów najmu.**

22. Jakie usługi dotyczące zdrowia psychicznego są dostępne dla uczestników/czek?

1. Żadne.
2. Kierowanie do psychiatry lub pielęgniarza/rki psychiatrycznego/ej pracujących w społeczności lokalnej, bez formalnych umów na świadczenie usług dla uczestników/czek programu.
3. Kierowanie do psychiatry lub pielęgniarza/rki psychiatrycznego/nej pracujących/ej w społeczności lokalnej i posiadanie formalnych umów na świadczenie usług dla uczestników/czek programu.
4. **Psychiatra lub pielęgniarz/ka psychiatryczna są członkami/iniami zespołu programu zapewniającego usługi uczestnikom/czkom.**

23. Jakie usługi są dostępne dla uczestników/czek potrzebujących terapii uzależnień. Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Żadne.
- **Systematyczne i kompleksowe badania przesiewowe i diagnostyka.**
- **Interwencje/konsultacje dostosowane do poziomu gotowości na zmiany ze strony uczestnika**
- **Wywiad motywujący.**
- **Terapia poznawczo-behawioralna, zapobieganie nawrotom, lub inna praktyka oparta na wiedzy lub potencjalnie dobra praktyka (np. BRITE).**

24. Jakie usługi są dostępne dla uczestników/czek zainteresowanych uzyskaniem płatnego zatrudnienia?

- Żadne.
- Ocena zdolności/możliwości pracy.
- Krótkoterminowe zatrudnienie zgodne z indywidualnymi kompetencjami klienta uczestnika/czki.
- Praca chroniona lub praca w domu (zdalna).
- Zatrudnienie w społeczności lokalnej na otwartym rynku pracy.

25. Jakie usługi są dostępne dla uczestników/czek zainteresowanych edukacją?

- Żadne.
- Ocena potrzeb edukacyjnych.
- Edukacja domowa np. nauka pisania, czytania.
- Edukacja dla dorosłych, szkolenia zawodowe, staże.
- Edukacja wspierana w społeczności lokalnej np. uniwersytet społeczny, trzeciego wieku.

26. Jakie usługi są dostępne dla uczestników/czek zainteresowanych wolontariatem?

- Żadne.
- Ocena kompetencji i zainteresowań wolontarickich.
- Indywidualny wolontariat krótkoterminowy.
- Wolontariat na terenie placówki lub wolontariat z asystą.
- Wolontariat w społeczności lokalnej.

27. Jakie usługi są dostępne dla uczestników/czek z problemami zdrowotnymi (zdrowie fizyczne)? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Żadne.
- **Ocena problemów zdrowotnych lub skutków ubocznych przyjmowania leków.**
- **Zarządzanie lekami związanymi ze zdrowiem fizycznym.**
- **Komunikacja i koordynacja usług świadczonych przez innych usługodawców medycznych.**
- **Promocja zdrowia, profilaktyka i edukacja zdrowotna.**
- **Diagnoza i leczenie w ramach programu/instytucji przebywania.**

28. Czy w programie jest zatrudniony/a (na stanowisku płatnym) ekspert/ka przez doświadczenie świadczący/a bezpośrednie usługi uczestnikom/czkom?

1. Ekspert/ka przez doświadczenie nie jest zatrudniony/a.
2. Ekspert/ka przez doświadczenie jest zatrudniony/a w wymiarze od ¼ do ½ etatu na 100 uczestników/czek.
3. Ekspert/ka przez doświadczenie jest zatrudniony/a w wymiarze od 1/2 do 1 etatu na 100 uczestników/czek.
4. **Ekspert/ka przez doświadczenie jest zatrudniony/a w wymiarze 1 etatu lub większym na 100 uczestników/czek.**

29a. Jakie usługi w obszarze integracji społecznej są dostępne dla uczestników/czek? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Żadne.
- Podstawowy trening umiejętności społecznych np. podtrzymywanie kontaktu wzrokowego, prowadzenie konwersacji.
- **Grupowe zajęcia rekreacyjne, aktywności czasu wolnego np. wspólne posiłki, wydarzenia sportowe, centrum seniora).**
- **Wsparcie jeden na jeden w rozwijaniu kompetencji społecznych np. "empowerment" (wzmacnianie, rozwiązywanie konfliktów ze znajomymi, budowanie zaufania).**
- **Usługi wspierające lub poszerzające gamę ról społecznych uczestnika (np. pracownika/czki, wolontariusza/ki, brata/siostry, rodzica, dziadka/babci, sąsiada/ki).**
- **Wsparcie partycypacji obywatelskiej (np. rzecznictwo, udział w wyborach, zaangażowanie w społeczności lokalnej/wyznaniowej).**

29b. Gdzie odbywają się działania wspierające integrację społeczną?

- W biurze/biurach programu.
- W społeczności lokalnej.
- W biurach programu i w społeczności lokalnej.

30. Jaki procent uczestników/czek programu przeszedł hospitalizację psychiatryczną podczas ostatnich 6 miesięcy?

1. 0-14%
2. 15-29%
3. 30-44%
4. 45-59%
5. 60-84%
6. **85-100%**

CZĘŚĆ V. STRUKTURA ZESPOŁU I ZASOBY LUDZKIE (PYTANIA 31, 33-37)

31. Czy co najmniej 50% uczestników/czek programu ma poniższe doświadczenia w życiu? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- **Bezdomność uliczna/w miejscach niemieszkalnych.**
- **Pobyty w noclegowniach i schroniskach.**
- **Poważne zaburzenia psychiczne.**
- **Hospitalizacje psychiatryczne.**
- **Uzależnienie od substancji/inne uzależnienia.**

32. W jaki sposób pracownicy/czki programu dzielą się (pracą z) uczestnikami/czkami?

- **Przydział indywidualny (jeden pracownik/czka programu pracuje na stałe z danym uczestnikiem/czka).**
- **Przydział dzielony (wielu pracowników/czek pracuje z danym uczestnikiem/czką).**

33. Jaka jest proporcja liczby uczestników/czek do liczby pracowników/czek (z wyłączeniem pracowników/czek wyłącznie przepisujących leki, pielęgniarek oraz administracyjnych?)

1. 36 uczestników/czek na 1 etat pracownika/czki.
2. 26-35 uczestników/czek na 1 etat pracownika/czki.
3. 16-25 uczestników/czek na 1 etat pracownika/czki.
4. 11-15 uczestników/czek na 1 etat pracownika/czki.
5. **10 lub mniej uczestników/czek na 1 etat pracownika/czki.**

34a. Czy w programie jest zasada wskazująca minimalną liczbę spotkań, które uczestnik/czka musi odbyć z pracownikiem/czką programu w miesiącu?

1. Nie ma takiej zasady.
2. 1
3. 2-3
4. 4-5
5. 6-10
6. 11-14
7. 15+

34b. Jaka jest faktyczna przeciętna liczba spotkań uczestników/czek z pracownikami/czkami programu w miesiącu?

1. <1
2. 1
3. 2-3
4. 4-5
5. 6-10
6. 11-14
7. 15+

35. Jak często pracownicy/czki programu spotykają się aby omawiać, planować i uaktualniać usługi świadczone uczestnikom/czkom?

1. Rzadziej niż raz w miesiącu.
2. Jeden raz w miesiącu.
3. Jeden raz w tygodniu.
4. Dwa – trzy razy w tygodniu.
5. **Co najmniej cztery razy w tygodniu.**

36. W jakim stopniu spotkania zespołu służą następującym funkcjom? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- **Krótkie, ale adekwatne klinicznie omówienie sytuacji uczestników/czek, z którymi pracownicy/czki mieli kontakt w ciągu ostatnich 24h.**
- **Omówienie długofalowych celów wszystkich uczestników/czek w oparciu o zaplanowany harmonogram (np. każdy uczestnik/czka raz na dwa miesiące).**
- **Tworzenie harmonogramu pracowników/czek na podstawie harmonogramów uczestników/czek i pojawiających się potrzeb uczestników/czek.**
- **Dyskusowanie potrzeby kontaktów proaktywnych w celu zapobiegania przyszłym kryzysom.**
- **Omówienie realizacji zadań przydzielonych pracownikom/czkom w celu ich zamknięcia.**

37. W jaki sposób uczestnicy/czki mogą angażować się w funkcjonowanie i ustalanie zasad programu? Proszę wskazać wszystkie, które dotyczą.

- Jest procedura skarg i wniosków.
- Jest sformalizowana procedura przekazywania informacji zwrotnej przez uczestników/czki (np. podczas spotkania społeczności).
- Uczestnicy/czki są rutynowo włączani w planowanie działań, organy zarządcze i doradcze.
- **Osoby z doświadczeniem długotrwałej bezdomności i kryzysu psychicznego są pracownikami/czkami programu.**
- **Uczestnicy/czki są członkami/iniami organów zarządzających programem.**

38. W tym miejscu możesz dodać informacje o swoim programie, które uważasz za istotne dla oceny jego wierności NM:

.....

Odpowiedzi wierne programowi „Najpierw mieszkanie” zostały **wytluszczone**. Szczegółowe zasady oceny wierności za pomocą skali znajdują się w publikacji pt. „Housing First Self-Assessment Survey Scoring Tool (<https://www.eenet.ca/resource/housing-first-self-assessment-tools>).

Źródło: Gilmer, T., Stefancic, A., Sklar, M., & Tsemberis, S. (2013). Development and validation of a Housing First Fidelity survey. *Psychiatric Services*, 64 (9), 911-914.

Tłumaczenie: Julia Wygnańska

Konsultacja naukowa: dr Magdalena Mostowska, mgr Katarzyna Chotkowska

Redakcja językowa: Agnieszka Siekiera

ANEKS 2. UMOWA UCZESTNICTWA W PROGRAMIE NM FFW

PROGRAM UMOWA UCZESTNICTWA W PROJEKCIE

„Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności”

Zawarta w Warszawie w dniu pomiędzy:
Fundacją Fundusz Współpracy, ul. Górnośląska 4A, 00-444 Warszawa, NIP: 526-000-54-68, REGON: 002179760, KRS: 0000112576, reprezentowaną przez, legitymującą się dowodem osobistym....., działającą na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez Zarząd Fundacji, realizującą Projekt „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności” zwaną dalej „**Realizatorem Projektu**”

a
....., PESEL.....legitymującym/ą się,
zwanym/ą dalej **Uczestnikiem/Uczestniczką Projektu**
o następującej treści:

§ 1

Informacje o projekcie

1. Niniejsza umowa została zawarta na potrzeby projektu: „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności”, realizowanego w ramach POWER: IV, Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie: 4.3.Współpraca ponadnarodowa, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej (**dalej: Projekt**).
2. Projekt realizowany jest do dnia 31 lipca 2022r.
3. Udział Uczestnika/Uczestniczki Projektu w Projekcie jest dobrowolny.

§ 2

Przedmiot umowy

1. Przedmiotem niniejszej umowy jest udzielenie Uczestnikowi/Uczestniczce Projektu form pomocy według idei Najpierw Mieszkanie polegających na:
 - a) zapewnieniu na czas trwania Projektu możliwości pobytu w samodzielnym mieszkaniu,
 - b) zindywidualizowanym wsparciu ze strony Zespołu Specjalistów w skład, którego wchodzi między innymi: psycholog, psychoterapeuta, terapeuta uzależnień, prawnik, pracownik socjalny, lekarz psychiatra oraz pielęgniarz/ratownik medyczny (**dalej: Zespół**).
2. Pobyt Uczestnika/Uczestniczki Projektu w samodzielnym mieszkaniu ze wsparciem ze strony Zespołu ma na celu przede wszystkim:
 - a) zapewnienie godnego schronienia oraz stworzenie bezpiecznych warunków, w których Uczestnik/Uczestniczka będzie mógł/mogła określać i wyznaczać własne potrzeby i cele związane z:
 - utrzymaniem się w mieszkaniu,
 - poprawą stanu zdrowia fizycznego i psychicznego,
 - sytuacją socjalno – bytową i prawną oraz
 - relacjami z bliskimi.
 - b) przygotowanie Uczestnika/Uczestniczki Projektu do pełnej samodzielności i możliwości samodzielnego wynajęcia mieszkania, między innymi poprzez:
 - doskonalenie umiejętności prowadzenia samodzielnego gospodarstwa domowego i zarządzania posiadanymi środkami finansowymi,
 - stworzenie możliwości w zakresie uzyskania wykształcenia, zdobycia kwalifikacji zawodowych oraz poszukiwania zatrudnienia,
 - stworzenie możliwości samodzielnego rozwiązywania trudności życiowych, emocjonalnych i rodzinnych.

3. Najemcą mieszkania, o którym mowa w § 2 ust 1 pkt a jest Realizator Projektu, na podstawie odrębnej umowy najmu zawartej na potrzeby Projektu.

§ 3

Prawa Uczestnika/Uczestniczki Projektu

1. Uczestnik/Uczestniczka Projektu ma prawo do:
 - a) pobytu w zaakceptowanym przez siebie mieszkaniu przeznaczonym do samodzielnego użytkowania na czas trwania Projektu, tj. do dnia 31 lipca 2022r.,
 - b) korzystania z bezpłatnego wsparcia ze strony Zespołu, dostosowanego do jego bieżących i zgłaszanych potrzeb,
 - c) **decydowania o zakresie, modyfikacjach czy odmowie korzystania z poszczególnych form wsparcia z wyjątkiem cotygodniowych wizyt Członków/Członkiń Zespołu określonych w § 4,**
 - d) **samo decydowania o przyjmowaniu leków, udziału w leczeniu czy terapii uzależnień.**
2. Uczestnik/Uczestniczka Projektu przebywający/a w mieszkaniu ma prawo do korzystania ze wszystkich urządzeń i wyposażenia znajdującego się w mieszkaniu.
3. Urządzenia i wyposażenie mieszkania, o którym mowa w ust. 2 mogą zostać przekazane Uczestnikowi/Uczestniczce Projektu do bezpłatnego używania na podstawie umowy użyczenia (**Załącznik nr 1**).

§ 4

Obowiązki Uczestnika/ Uczestniczki Projektu

1. Uczestnik/Uczestniczka Projektu przebywający/a w mieszkaniu zobowiązany/a jest do:
 - a) przyjmowania u siebie w mieszkaniu, po wcześniejszym ustaleniu terminu wizyty co najmniej raz w tygodniu członków/członkiń Zespołu,
 - b) przestrzegania obowiązujących zasad współżycia społecznego mieszkańców zawartych w regulaminie porządku domowego budynku, w którym znajduje się mieszkanie,
 - c) udziału w co miesięcznym ponoszeniu kosztów utrzymania wynajmu mieszkania w wysokości 1/3 swojego deklarowanego miesięcznego dochodu, maksymalnie do wysokości za czynsz oraz media takiej jak np. prąd, gaz, Internet.
2. Uczestnik/Uczestniczka projektu zobowiązuje się również do nieprzyjmowania na noc gości, niepodnajmowania mieszkania oraz nieoddawania mieszkania ani urządzeń i wyposażenia mieszkania o których mowa w § 3 ust. 3 w bezpłatne używanie innym osobom.

§ 5

Udział w kosztach wynajmu mieszkania

1. W związku z obowiązkiem udziału w ponoszeniu kosztów wynajmu mieszkania, Uczestnik/Uczestniczka Projektu składa pisemne oświadczenie o wysokości swojego średniego miesięcznego dochodu (**Załącznik nr 2**).
2. W przypadku zmiany wysokości osiąganego dochodu Uczestnik/Uczestniczka Projektu zobowiązany/a jest do poinformowania o tym Realizatora Projektu oraz zaktualizowania złożonego oświadczenia, o którym mowa w ust.1.
3. Obowiązek udziału w ponoszeniu kosztów wynajmu mieszkania rozpoczyna się po upływie 3 miesięcy od dnia zamieszkania w mieszkaniu.
4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, na wniosek Uczestnika/czki Projektu, Realizator Projektu może ustalić inny termin, w którym rozpoczyna się obowiązek udziału w kosztach wynajmu mieszkania.
4. Opłatę w wysokości 1/3 miesięcznego średniego dochodu, obliczoną na podstawie złożonego oświadczenia, Uczestnik/Uczestniczka wpłaca do 5 dnia każdego miesiąca na konto o numerze 71 1240 6973 1111 0010 9910 9883, tytułem udziału w kosztach wynajmu mieszkania.

§ 6

Rozwiązanie umowy

1. Uczestnik/czka Projektu jest uprawniony/a do rozwiązania niniejszej umowy, w każdym czasie w drodze pisemnego wypowiedzenia, które może złożyć każdemu członkowi/ini Zespołu.
2. Realizator Projektu jest uprawniony do rozwiązania niniejszej umowy w drodze pisemnego wypowiedzenia w sytuacji nieprzestrzegania przez Uczestnika/Uczestniczkę Projektu obowiązków określonych w § 4 oraz w sytuacji braku kontaktu z Uczestnikiem/Uczestniczką Projektu przez okres dłuższy niż 3 tygodnie.
3. Umowa ulega rozwiązaniu również w sytuacji rozwiązania umowy najmu mieszkania, o której mowa w § 2 ust 3.
4. Skutkiem rozwiązania umowy będzie nakaz opuszczenia mieszkania przez Uczestnika/Uczestniczkę Projektu w terminie 2 tygodni od momentu doręczenia wypowiedzenia bądź zawiadomienia o rozwiązaniu umowy najmu mieszkania, o której mowa § 2 ust 3.

5. Uczestnik/czka opuszczający/a mieszkanie zobowiązany/a jest także zabrać z mieszkania wszystkie rzeczy, stanowiące jego/jej własność. Rzeczy Uczestnika/czki pozostawione w mieszkaniu zostaną uznane za porzucone a Realizator Projektu nie będzie za nie ponosił odpowiedzialności.

6. Uczestnik/Uczestniczka Projektu, który/a opuścił mieszkanie nadal pozostaje Uczestnikiem/Uczestniczką Projektu i przy wsparciu Zespołu pracuje nad ponowną możliwością pobytu w mieszkaniu w miarę dostępności mieszkań w Projekcie.

§ 7

Postanowienia końcowe

1. Realizator Projektu oświadcza, że jest w posiadaniu zapasowych kluczy do mieszkania oraz, że Członek/kini Zespołu będzie uprawniony/a do wejścia do mieszkania w przypadku uzasadnionego podejrzenia zagrożenia życia lub zdrowia Uczestnika/Uczestniczki Projektu.

2. Umowa zostaje zawarta na czas określony od dnia jej podpisania, do dnia zakończenia Projektu tj. do dnia 31 lipca 2022r.

3. Wszelkie zmiany do Umowy wprowadzane będą w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

4. W sprawach nieuregulowanych niniejszą umową mają zastosowanie przepisy Kodeksu Cywilnego.

5. Umowa została sporządzona w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

.....
Uczestnik/czka Projektu

.....
Realizator Projektu

/Załącznik nr 1/

UMOWA UŻYCZENIA

Zawarta w..... w dniu pomiędzy:

Fundacją Fundusz Współpracy, ul. Górnośląska 4A, 00-444 Warszawa, NIP: 526-000-54-68, REGON: 002179760, KRS: 0000112576

reprezentowaną przez, realizującą Projekt „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności”
zwaną dalej „**Użyczającym**”

a

/imię i nazwisko Uczestnika/ki Projektu/, PESEL..... legitymującym/ą się
zwanym/ą dalej **Biorącym w użyczenie**.

o następującej treści:

§ 1

Niniejsza umowa została zawarta na potrzeby projektu: „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności”, realizowanego przez Użyczającego w ramach POWER: IV, Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie: 4.3.Współpraca ponadnarodowa do dnia 31 lipca 2022r.

§ 2

Użyczający zobowiązuje się zezwolić Biorącemu w użyczenie na bezpłatne używanie przedmiotów wskazanych w liście przedmiotów do bezpłatnego używania, stanowiącego **Załącznik nr 1** do niniejszej umowy. Użyczający oświadcza, że jest właścicielem przedmiotów użyczenia.

§ 3

Wydanie przedmiotów użyczenia Biorącemu w użyczenie nastąpi na podstawie protokołu przekazania przedmiotów użyczenia, stanowiącego **Załącznik nr 2** do niniejszej umowy.

§ 4

Umowa zostaje zawarta na czas określony od dnia wydania Biorącemu w użyczenie przedmiotów użyczenia, określonego w protokole przekazania przedmiotów użyczenia do dnia 31 lipca 2022r.

§ 5

1. Biorący do używania zobowiązuje się używać przedmiotów użyczenia zgodnie z jego przeznaczeniem.
2. Biorący do używania nie może oddać przedmiotów użyczenia, w użyczenie ani najem osobom trzecim.

§ 6

Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

(podpis użyczającego)

(podpis biorącego do używania)

Załącznik nr 1

Lista przedmiotów użyczenia

Użyczający przekazuje Biorącemu w użyczenie następujące przedmioty:

.....
.....
.....
.....

Załącznik nr 2

Protokół przekazania przedmiotów do użyczenia

Dla potrzeb realizacji projektu „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności” Użyczający przekazuje Biorącemu w użyczenie zgodnie z umową użyczenia zawartą dnia Przedmioty wskazane w Załączniku nr 1 do umowy użyczenia.

Strony oświadczają, że wydanie przedmiotów użyczenia nastąpiło w dniu..... .

....., dnia.....r.
/miejsowość/

/Załącznik nr 2/

OŚWIADCZENIE O WYSOKOŚCI DOCHODÓW

Ja niżej podpisany/a oświadczam, że mój średni miesięczny dochód wynosi złotych.
W przypadku zmiany mojej sytuacji materialnej zobowiązuję się do uaktualnienia niniejszego oświadczenia.

....., dnia.....r.
/miejsowość/ /podpis/

ANEKS 3. WYTYCZNE DLA SYSTEMU GROMADZENIA INFORMACJI

Funkcje systemu gromadzenia informacji w Partnerstwie NM FFW

Zapewnienie informacji o sytuacji uczestników i udzielonym wsparciu specjalistom z zespołu specjalistów to funkcja niezbędna do pracy z uczestnikami. Specjaliści muszą mieć możliwość bieżącego wprowadzania informacji o aktualnej i przeszłej sytuacji uczestników oraz planowanych działaniach, a także z drugiej strony możliwość sięgania po takie informacje. Posiadanie przejrzystego i kompleksowego zbioru informacji jest szczególnie istotne w zespołach asertywnego wsparcia środowiskowego, w których każdy pracownik powinien być gotowy do pracy z każdym uczestnikiem. Dostęp do spersonalizowanych informacji o charakterze terapeutycznym, danych wrażliwych o stanie zdrowia powinni mieć wyłącznie członkowie zespołu specjalistów (osoby o określonych kwalifikacjach zawodowych).

Zapewnienie uporządkowanej informacji o udzielonym wsparciu i przebiegu wdrożenia na potrzeby bieżącego monitoringu wierności wdrożenia Programu oraz opracowania ostatecznego Modelu Najpierw Mieszkanie dla Warszawy. W Partnerstwie NM FFW działania te są realizowane przez Fundację Najpierw Mieszkanie Polska, partnera projektu. System gromadzenia informacji powinien zapewnić partnerowi dostęp do danych o sytuacji uczestników oraz udzielonym wsparciu w szczególności w odniesieniu do skali wierności NM.

System powinien także **zapewniać możliwość generowania informacji niezbędnych dla pracowników administracyjnych** do potrzeb administrowania projektem z wyłączeniem danych wrażliwych i terapeutycznych, do których dostęp mogą mieć wyłącznie specjaliści.

Funkcjonalności programu komputerowego obsługującego system gromadzenia informacji w Programie NM FFW:

1. Automatyczne zapisywanie autorów i dat wpisów, również wprowadzanych zmian.
 - Zróżnicowane poziomy dostępu do systemu ze względu na role w projekcie/ uprawnienia profesjonalne: członek zespołu specjalistów; kierownik zespołu specjalistów; pracownik administracyjny, koordynatorka projektu (dane do dokumentacji projektowej, bez danych medycznych, wrażliwych); Koordynatorka ds. Modelu FNMP (pełne dane pseudonimizowane lub pełne dane na mocy porozumienia o przetwarzaniu danych osobowych).
 - Fundraiserki (dane pseudonimizowane).
2. Wprowadzanie informacji o indywidualnych uczestnikach.
3. Przeglądanie informacji o indywidualnych uczestnikach.
4. Wyszukiwanie według kategorii.
5. Dodanie opinii FNMP/Koordynatorki ds. Modelu NM o kluczowych momentach w pracy z uczestnikami (zaangażowanie, usunięcie z mieszkania, zakończenie wsparcia).
6. Drukowanie/eksport w wersji do drukowania formularzy do wypełnienia poza systemem elektronicznym (np. fiszki, indywidualnego planu działania, raportu z wizyty domowej)
7. Drukowanie/eksport w wersji do drukowania formularzy po wypełnieniu.
8. Drukowanie/eksport raportów zbiorczych według wzorów w wersji pełnej i pseudonimizowanej z zachowaniem unikalnych identyfikatorów.
9. Eksport danych surowych w formatach xml, csv.

BIBLIOGRAFIA

Allen, M., Benjaminsen, L., O'Sullivan E., Pleace, N. (2020) Ending Homelessness? The Contrasting Experiences of Denmark, Finland and Ireland [Koniec bezdomności – kontrastujące doświadczenia Danii, Finlandii i Wielkiej Brytanii], Policy Press, Wielka Brytania

Browarczyk, Ł., Olech, P., Stenka, R. (2014) Podręcznik Model Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności (Standard mieszkalnictwa i pomocy doraźnej), Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk

Bush-Geertsema, V. (2013) Swimming Can Better be Learned in the Water Than Anywhere Else [Pływać lepiej uczyć się w wodzie niż gdziekolwiek indziej], w: European Journal of Homelessness, Vol. 7, No. 2, European Observatory of Homelessness, Brussels

Buxant, C., Lelubre, M. and Brosius, C. (2016) Osons le Housing First! [Zacznijmy Najpierw Mieszkanie"], Housing First Belgium, Brussels, dostęp 2020-09-01: <http://www.housingfirstbelgium.be/medias/files/osons-housing-first-handbook-fr.pdf>

Dębski, M., Michalska, A. (2012) Podręcznik streetworkera bezdomności, Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk

European Journal of Homelessness (2018) Special Edition on a Multi-Country Study of the Fidelity of Housing First Programmes [Wydanie specjalne o wielopaństwowym badaniu wierności programów Najpierw Mieszkanie], Volume 12, Issue 3, European Observatory of Homelessness, Brussels, dostęp 2020-09-01: https://www.feantsaresearch.org/download/12-3_ejh_2018_v038989364099963514850.pdf

Fitzpatrick, S., Wygnańska, J. (2007) Harmonising hostel standards: comparing the UK and Poland, w: European Journal of Homelessness, Bruksela

Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska FNMP (2020a) Najpierw mieszkanie w Helsinkach – wizyta studyjna FNMP, Relacja z wizyty, dostęp online 2020-09-09: <https://www.czynajpierwmieszkanie.pl/wizyta-studyjna-w-helsinkach-marzec-2020/>

Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska (2020b) Potencjalni uczestnicy programów „Najpierw mieszkanie” w Warszawie. Diagnoza wstępna, FNMP, Warszawa, dostęp online 2020-12-31: <https://najpierwmieszkanie.org.pl/publikacje/plik/23de3cac-164e-41ec-bc72-527997bd2d6a>

Fundacja Fundusz Współpracy (2019) Wniosek o dofinansowanie projektu „Najpierw mieszkanie - innowacyjne metody trwałego rozwiązania problemu chronicznej bezdomności” Warszawa

Gilmer, T., Stefancic, A., Sklar, M., & Tsemberis, S. (2013) Development and validation of a Housing First Fidelity Survey [Tworzenie i walidacja kwestionariusza wierności “Najpierw Mieszkanie”], Psychiatric Services, 64 (9), USA

Głusińska, A., Tulipan, M. (2019) Doświadczenia z działalności Społecznej Agencji Najmu w Warszawie, w: Muzioł-Węclawowicz, A., (red) Mieszkalnictwo w Polsce Przyszłość Najmu Społecznego, Habitat for Humanity Poland, Warszawa, dostęp 2020-09-01: <https://habitat.pl/wp-content/uploads/2019/04/Mieszkalnictwo-w-Polsce-Przyszlosc-najmu-spolecznego.pdf>

Kaakinen, J. (2020) Ending Homelessness in Finland with Housing First [Kończenie bezdomności w Finlandii]. Prezentacja na Seminarium Zero bezdomności w Finlandii, 23 stycznia 2020 r, Fundacja Fundusz Współpracy, Warszawa

Lech, K. (2016) Wsparcie według zasad „Najpierw mieszkanie” w ramach psychiatrii środowiskowej w Polsce, w: Wygnańska, J. (red) Najpierw mieszkanie w Polsce - dlaczego tak? Fundacja Ius Medicinæ, Warszawa, dostęp 2020-09-01: <http://www.czynajpierwmieszkanie.pl/content/uploads/2016/04/Najpierw-mieszkanie-w-Polsce-dlaczego-tak.pdf>

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej MRPiPS (2019) Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2018 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych 13/14 lutego 2019), Warszawa

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej MRPiPS (2018) Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni, Dz.U. 2018 poz. 896

Najwyższa Izba Kontroli (2020) Działania wspierające i aktywizujące osoby bezdomne. Nr ewidencyjny P/18/096, Warszawa, dostęp 2020-09-09: <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/18/096/>

Pleace, N. (2017) The Action Plan for Preventing Homelessness in Finland 2016-2019: The Culmination of an Integrated Strategy to End Homelessness? [Plan zapobiegania bezdomności w Finlandii 2016-2019 – kulminacja zintegrowanej strategii kończenia bezdomności?] w: European Journal of Homelessness vol. 11 no2, FEANTSA, Bruksela, dostęp 2020-09-01: <https://www.feantsaresearch.org/download/strategy-review-19029039682682325644.pdf>

Pleace, N., Culhane, D., Granfelt, R., Knutagård, M., (2015) The Finnish Homelessness Strategy. An International Review [Fińska Strategia Wobec Bezdomności. Przegląd z perspektywy ponadnarodowej], Ministry of the Environment, Helsinki, dostęp 2020-09-01: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf?sequence=5

Pleace, N. (2012) Housing First [Najpierw mieszkanie], FEANTSA, DIHAL dostęp 2020-09-01: https://www.feantsaresearch.org/download/housing_first_pleace3790695452176551843.pdf, tłumaczenie w: Wygnańska, J. (red) (2014) Najpierw mieszkanie materiały źródłowe, Fundacja Ius Medicinæ, Warszawa, dostęp 2020-09-01: http://www.czynajpierwmieszkanie.pl/content/uploads/2014/11/najpierw_mieszkanie-materialy_zrodlowe-IUS.pdf

Pleace, N., Owen, R., Aldanas, M. (2016) Housing First Guide Europe [Europejski Poradnik Najpierw Mieszkanie], FEANTSA, Bruksela, dostęp 2020-09-01: <https://housingfirsteurope.eu/guide/>

Polvere, L., MacLeod, T., Macnaughton, E., Caplan, R., Piat, M., Nelson, G., Gaetz, S., & Goering, P. (2014). Canadian Housing First Toolkit: The At Home/Chez Soi experience [Kanadyjski Poradnik Najpierw Mieszkanie: doświadczenia projektu "W domu"], Mental Health Commission of Canada and the Homeless Hub, Calgary and Toronto, dostęp 2020-09-01: <http://housingfirsttoolkit.ca/>

Rzecznik Praw Obywatelskich (2016) Wystąpienie RPO do MRPiPS w sprawie diagnozy bezdomności nr IV.002.2.2016, Warszawa

Rzecznik Praw Obywatelskich (2018) Wystąpienie RPO do MRPiPS dotyczące badania zjawiska bezdomności nr IV.002.2.2016.ZŚ, Warszawa

Tsemberis, S. (2010) Housing First. The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction [Najpierw mieszkanie. Model kończenia bezdomności osób z problemami zdrowia psychicznego i uzależnieniem według Pathways], Hazelden, Center City, Minnesota; tłumaczenie rozdziałów 1-4 w: Wygnańska, J. (red) (2016) „Najpierw mieszkanie” w Polsce - dlaczego tak?, Fundacja Ius Medicinæ, Warszawa

Wygnańska, J. (red) (2016) „Najpierw mieszkanie” w Polsce - dlaczego tak?, Fundacja Ius Medicinæ, Warszawa

Wygnańska, J. (2020) Person First, Fidelity Second [Najpierw człowiek, wierność metodzie potem], w: European Journal of Homelessness Vol. 14, No. 2, European Journal of Homelessness, Brussels

Y-Foundation (2018) A Home of Your Own. Housing First and Ending Homelessness in Finland, Y-Foundation [W swoim domu. Najpierw Mieszkanie i kończenie bezdomności w Finlandii], Finlandia